

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т. Г. Шевченка

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв

Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему

**«ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО
МІСТА БАТУРИН»**

Виконала: студентка VI курсу, 63 групи
Спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Гайдай Анастасія Павлівна

Науковий керівник:
к. пед. н., доцент Богдан Тетяна Миколаївна

Чернігів - 2021

Роботу подано до розгляду « ____ » _____ 2021 року.

Студентка

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти* протокол № _____ від « ____ » _____ 2021 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

(підпис)

Ірина ТУРЧИНА

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО КРАЮ.....	9
1.1. Аналіз літератури та передового педагогічного досвіду з проблеми дослідження.....	9
1.2. Особливості використання історичної спадщини та природних умов м. Батурина для формування любові до рідного краю.....	18
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПОЧУТТЯ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО КРАЮ	27
2.1. Організація експериментальної перевірки рівнів сформованості у дітей дошкільного віку відчуття любові до м. Батурина.....	27
2.2. Методичні рекомендації щодо формування у дітей дошкільного віку любові до природної та історичної спадщини м. Батурина.....	37
2.3. Перевірки рівнів сформованості у дітей дошкільного віку відчуття любові до м. Батурина	67
Висновки до розділу 2.....	74
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема формування у дітей дошкільного віку любові до рідного міста є значущою та доволі широкою, адже включає в себе розвиток почуття любові до природи, історичного минулого, видатних постатей міста, що зробили свій вклад в його розвиток, формування у дошкільників вміння помічати прекрасне у найближчому природному середовищі.

Тобто питання виховання патріотичних почуттів до малої Батьківщини та любові до його природи, людей, традицій у дітей дошкільного віку з кожним днем набуває все більшої значущості в системі освіти України.

Найпершим суспільним середовищем для дитини стає дошкільний навчальний заклад, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини [44, с. 4], що є неможливим без виховання ціннісного ставлення до природного довкілля та розвитку патріотичних почуттів до рідного міста.

Проблемою виховання у дошкільників любові до природи рідної землі займалися багато науковців, серед яких Г. Беленька, Н. Яришева, Н. Глухова, Н. Лисенко, О. Половіна, З. Плохій та інші. У своїх працях вони наголошують на тому, що гармонізація взаємовідносин людини з природою виступає сьогодні одним з центральних завдань навчально-виховного процесу [32, с. 3].

У Базовому компоненті дошкільної освіти України в освітньому напрямі «Дитина у природному довкіллі» зазначено, що за результатами освітньої роботи дитина старшого дошкільного віку сприймає природу як цінність, виокремлює позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи, доволіно регулює власну поведінку в природі; виявляє інтерес, бажання та посилені вміння щодо природоохоронних дій. Знає про необхідність дотримання людиною правил доцільного природокористування, чистоти природного

довкілля; прикладає домірні зусилля зі збереження, догляду та захисту природного довкілля [44, с. 13].

Відповідно, в освітньому напрямі «Дитина в соціумі» зазначається, що дитина повинна демонструвати інтерес, повагу та любов до батьків, роду, держави, батьківщини; мати уявлення про свій рід, рідну домівку, заклад дошкільної освіти, Батьківщину [44, с. 16].

З переліченого ми можемо побачити, що всі компетенції дитини починаються від меншого до більш масштабнішого. У питанні любові до природи, шляхи розвитку беруть свій початок від любові до найближчого природного оточення. Розглядаючи розвиток патріотичних почуттів, теж бачимо тенденцію від розуміння дитиною своєї приналежності до роду, знання інформації про свою домівку, а вже потім – державу.

Таким чином, виховуючи у дітей дошкільного віку любов до рідного міста, вихователь облаштовує підґрунтя для розвитку гідного, свідомого громадянина, який поважає та цінує свою державу, має сформовані патріотичні почуття, з розвинутими навичками екологічної компетенції та поваги до людей країни.

Кожен населений пункт України має свою неповторну історію, природничі та екологічні особливості, дізнавшись про які, дитина збагне унікальність та неповторність природи в цілому; своє історичне минуле та згадки про видатних людей, які внесли свою лепту у розвиток того чи іншого міста. Також, особливості та переваги міста Батурин дають можливість реалізовувати одну з важливих цінностей дошкільної освіти, а саме цінувати життя і благополуччя як вміння плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі в природному, предметному та соціальному оточенні [44].

Місто Батурин розміщене в межах Чернігівського Полісся, на лівому березі річки Сейм, у зоні поліських та лісостепових ландшафтів, чим зумовлена різноманітність комплексу природних умов та ресурсів. Також Батурин – відоме туристичне місто Чернігівської області з могутнім історичним минулим. Це

зумовлює обширність та багатогранність інформації, яку можна дати дітям дошкільного віку стосовного рідного міста, дає змогу повноцінно та якісно використовувати наочність у виховному процесі, включаючи в нього всі форми роботи з дошкільниками, пов'язані з вихованням любові до природи та історичної спадщини міста.

Об'єкт дослідження: освітній процес у закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження: Форми, методи і засоби виховання у дітей дошкільного віку любові до рідного міста Батурич.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити форми, методи і засоби виховання у дітей дошкільного віку любові до рідного міста Батурич.

Відповідно до об'єкта, предмета та мети дослідження нами сформульовано такі завдання дослідження:

- проаналізувати наукову, методичну та психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження;
- дослідити інформацію щодо історичної спадщини та природних умов м. Батурич як підґрунтя для формування любові до рідного краю;
- розробити методичні рекомендації по вихованню у дітей дошкільного віку любові до природи та історичної спадщини рідного міста Батурич;
- здійснити експериментальну перевірку рівня сформованості почуття любові до рідного міста Батурич у дітей дошкільного віку.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використовувалися відповідні методи дослідження:

- теоретичні – вивчення і аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з досліджуваної проблеми, чинних програм, підручників, методичних посібників;
- емпіричні: опитування, анкетування, спостереження, бесіда, дидактичні ігри, проведення експерименту;

- метод математичної статистики – для оброблення даних педагогічного експерименту, перевірки вірогідності отриманих результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів.

Методичні рекомендації, розроблені у процесі написання роботи, можна активно застосовувати у роботі вихователя з дітьми дошкільного віку задля виховання у них любові до рідного міста, розвитку патріотичних почуттів та екологічної компетентності.

База дослідження. Експеримент був проведений протягом січня-листопада 2021 р. у дошкільному підрозділі Батуринської загальноосвітньої школи I-III ст. ім. Григора Орлика.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях:

1. III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні інноваційні технології у дошкільній освіті» 21-22 травня 2021 року;

2. Всеукраїнській науково-практичній конференції на тему: «Освітній практикум: безбар'єрне освітнє середовище для дітей з особливими освітніми потребами».

Публікації. Основні положення і результати кваліфікаційної роботи відображено у наступних публікаціях автора:

1. Богдан Т.М., Гайдай А.П. Виховання у дітей дошкільного віку любові до рідного міста Батурин. *Молодий вчений* № 6 (94) червень 2021 р. С. 10-15.

2. Тези Гайдай А.П. Виховання у дітей дошкільного віку любові до рідного міста Батурин. *Вісник науково-дослідної лабораторії «В.О. Сухомлинський і школа XXI століття» : матеріали третьої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні інноваційні технології у дошкільній освіті»* (м. Умань, 21–22 трав. 2021 р.). № 14 / С. 46-49.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (61 примірник) та додатків.

Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 110 сторінок, з них основний текст – 76 сторінок. Робота має 10 таблиць та 9 рисунків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЛЮБОВІ ДО ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ ТА ПРИРОДИ
м. БАТУРИН

1.1. Аналіз літератури та передового педагогічного досвіду з проблеми дослідження

Любов до рідного міста – широке та багатогранне поняття, яке включає в себе такі компоненти, як любов до природи міста; любов та повага до тих людей, що проживають в місті на даний час, та тих, хто зробив свій внесок у розвиток міста в його історичному минулому; любов та інтерес до історії міста та значущих історичних подій. Всі ці компоненти потрібно розвивати в дошкільнику, виховувати позитивне емоційне ставлення до пізнання свого міста. Вивченням розвитку почуття любові до рідного міста в цілому, та розвитку окремих компонентів цього поняття в особистості дошкільника займалися безліч вчених та науковців.

Щодо виховання ціннісного ставлення до природного середовища рідної землі та розвитку почуття любові до найближчого екологічного середовища, варто зазначити, що взаємодія природи та суспільства розпочалася ще з появою перших людей та їх практичним способом ставлення природи. Розвиток суспільства та технологій зумовив більший вплив людини на природне середовище, що потягнуло за собою неминучі наслідки, та з часом зумовило створення законів природокористування.

Тож зважаючи на сучасний стан природного середовища, вчені, науковці та людство загалом звертають неабияку увагу на необхідність екологічного виховання дітей, починаючи з дошкільної ланки освіти. Ще одним важливим фактом, який підтверджує необхідність тісного зв'язку дошкільника з природою рідного краю є позитивний вплив на його всебічний та гармонійний розвиток.

Як зазначається в концепції екологічної освіти України, дошкільнята мають надзвичайно розвинуту емоційну чутливість, тому перевага в виховних процесах надається емоційно-естетичному сприйманню природи. Тож набуте в дитинстві вміння бачити та чути красу природи, споглядати естетику найближчого природного оточення, взаємодіяти з екологічним середовищем рідного краю спонукає розвитку поваги до природи, бажанню охороняти та примножувати її багатства.

Спираючись на аналіз освітнього напрямку «Дитина у світі природи» Базового компоненту дошкільньої освіти, можна стверджувати, що дитина повинна виявляти інтерес до пізнання природи рідного краю, близького оточення, своєї держави України, цікавитися об'єктами і явищами планети Земля і видимих об'єктів космосу [44, с. 12].

Таким чином бачимо, що проблемі виховання у дошкільників любові до природи рідної землі, інтересу до її пізнання відводиться значне місце у дошкільній освіті. Саме тому питанням формування у дітей дошкільного віку любові до природи рідного краю і їх екологічного виховання в цілому займалися безліч передових педагогів минулого, таких як Я.А. Коменський, Ж.Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, Ф. Фребель, М. Монтессорі, К.Д. Ушинський, Д. Локк, В.О. Сухомлинський та продовжують займатися вчені сучасності, серед яких З.П. Плохій, Н.Ф. Яришева, Н.А. Пустовіт, Г.В. Беленька, В. Ясвін, О.А. Половіна, Н.В. Гавриш та багато інших.

Український педагог В.О. Сухомлинський у своїх творах відводив неабияку роль природі у вихованні всебічно розвиненої особистості, її патріотичних почуттів та формуванню емоційного ставлення до оточуючого. «Світ дитини – це насамперед природа, яка оточує її в дитинстві», – писав Василь Олександрович [57, с. 134].

В.О. Сухомлинський вважав, що вдумливий і далекоглядний вихователь починає творити патріотичний стрижень людини з того, що, допомагаючи дитині побачити світ навколо себе, на все життя відбиває в її свідомості глибину

блакитного неба, мерехтіння зірок, рожевий розлив вечірньої зорі. Вихователь допомагає своєму вихованцеві почути музику рідної природи – шепіт листя, дзюрчання весняного струмка і переливи срібного дзвіночка в гарячому літньому небі [57, с. 135].

Тобто ми бачимо, що через всю свою наукову та педагогічну діяльність В.О. Сухомлинський веде важливу лінію значущості природи у вихованні дитини. Педагог наголошує на тому, що вдало та своєчасно надані знання в дошкільному дитинстві про природу рідного краю, запам'ятовуються на все життя, залишаючи після себе приємні емоційні спогади про рідну землю, її красу та велич. Про це так пише В. О. Сухомлинський: «В тому ніжному і чутливому віці, коли перед дитиною тільки відкривається і краса світу, і радість буття, вихователь веде своїх маленьких вихованців у поле, на берег ставка, в сад – веде дивуватися, веде закарбовувати в дитячій пам'яті образи, картинки природи...» [57, с. 136].

К.Д. Ушинський у багатьох своїх працях наголошував на важливості вражень від природи для особистості, що розвивається й дивувався тому, що «виховний вплив природи, який кожний більш-менш випробував на собі, ... так мало оцінений у педагогіці...» [59, с. 56].

По словах російського педагога людство виховується і розвивається природою. Подібно до цього, для дітей в першому періоді дитинства природа служить їжею його душі. Природа є єдина книга, що по-справжньому несе дійсну користь і легко розуміється [4, с. 204]. І хоча К.Д. Ушинський не пише напрому про природу саме рідного краю, все ж найліпше і найпростіше починати знайомство дитини з природним довкіллям місцевості, де вона проживає, де проводить більше всього часу. Таким чином, знайомство з природою та виховання любові до неї у дитини буде проходити планомірно, поступово від найближчого природного оточення до засвоєння знань про природу країни, світу.

На важливості початку виховання у дітей дошкільного віку любові до природи саме з рідної місцевості, вивчаючи природознавство та географію,

досліджуючи природні явища, ознайомлюючи дітей з умовами життя рідного народу наголошувала С. Ф. Русова, яка пише: «Ми можемо любити тільки те, що знаємо. Треба дати змогу дітям побачити хоч найближчі місцевості, знати в них кожну річку, ліс, озеро, острів тощо, знати рослинність, звірів свого краю, чим люди займаються, біля чого працюють» [50, с. 206]. «Географія рідного краю, – на думку С. Ф. Русової, – це перший камінь для фундаменту, на якому найкраще будується свідомий національний патріотизм. На цьому фундаменті накладається знання рідної історії...» [48, с. 120].

Також С. Ф. Русова наголошувала, що перебування дитини на природі дуже позитивно впливає на розвиток її свідомості, дає дітям чисті та реальні знання, позитивні враження, що дуже добре для формування нормальної психіки. У своїй праці «Нові методи дошкільного виховання» вона писала: «Щоб «несвідоме» в дитині набрало якнайкращих вражень, бажано дитину тримати якнайдовше серед природи: ліс, степ, вода: ось умови, серед яких душа дитини розцвітає, ось ті фактори, що сприяють природному розвитку дитини й які найменше спричиняються до сприймання негативних вражень.» [49, с. 12]. Ці слова особливо цінні, коли у батьків та вихователів є всі необхідні умови для того, щоб забезпечити дитині якнайдовше перебування на природі.

Окрім того, С. Ф. Русова висловлювала думку, що без впливу краси природи рідної місцевості неможливо успішно проводити моральне виховання дошкільника, адже воно не може подаватись окремо: ним має бути пройняте все навчання, все життя. Тож моральне виховання дуже тісно пов'язане з естетичним вихованням, адже коли дитину оточує краса, для неї цілком зрозуміла і приваблива, вона впливає на її настрій, нахилає на добре поведження. Найяскравіше джерело естетичних впливів на дитину – це природа.

Видатний педагог Софія Федорівна наголошує, що увага дитини повинна обов'язково бути звернена до природи, вона має переживати красу природи за всякої доби року, в дітях повинно розвинути почуття природи, воно буде для них утіхою на все життя [50, с. 64].

Окрім того вивченням питання виховання у молодшого покоління шанобливого ставлення до природи рідної місцевості займались Ж. Ж. Руссо, Й. Г. Песталоцці, Ф. Фребель, М. Монтесорі та продовжують займатися вчені сучасності, серед яких Н. Ф. Яришева, Н. В. Лисенко, Г. В. Беленька, О. А. Половіна, Н. В. Гавриш та багато інших.

Із вчених сучасності темі екологічного виховання дошкільника та значущості впливу природи рідного краю на успішне формування майбутнього громадянина багато праць присвятив Н. В. Лисенко, серед яких: «Теорія і практика екологічної освіти», «Еко-око: дошкільник пізнає світ природи», «Екологічне виховання дошкільників» та ін. Центральною думкою посібників науковця по цій темі є те, що люди – господарі рідної природи, вона – запорука життя на Землі. Але, щоб природа стала могутнім пізнавальним чинником, невичерпним джерелом активних вражень, її треба пізнавати, глибоко вивчати. Без цього неможливий гармонійний розвиток особистості [33, с. 206].

Природа розвиває в дитині емоційну, розумову, естетичну, психічну сферу, і хоча інтерес до природного довкілля у дитини виникає самохіть, все ж навчити малюка розуміти мову довкілля, ставитись до природного оточення з любов'ю і бережливістю повинен старший наставник. Вчити помічати прекрасне довкола, охороняти, примножувати його багатства – надзвичайно важливе завдання для вихователя.

Також Н. Лисенко наголошує на тому, що потрібно особливу увагу звертати на національні природні красоти, на те, що є властивим в природі саме для рідної місцевості, що оточує в природному середовищі дитину кожного дня, на рідне та близьке. Так, пише науковець: «У деяких східних народів, зокрема у японців, є традиційні об'єкти всенародного милування: сакура в період цвітіння, гора Фудзіяма. Для нас, українців, не менш достойні милування оспівані у всіх видах народної творчості: калина, верба, барвінок, тополя, чорнобривці, мальва тощо.» [33, с. 206].

Говорячи про природне оточення рідного міста, об'єктами милування можуть стати: центральний парк, річка, що протікає містом, ліс чи квітка, насадження якої часто зустрічається у конкретній місцевості. Тож вихователь може зробити предметом особливо зосередженої уваги те, що буде вважати за потрібне, що на його думку, буде якнайкраще розвивати в дітях любов до рідної землі.

Підтвердити важливість ознайомлення з природою рідної місцевості та формування любові до найближчого природного оточення для гармонійного та всебічного розвитку дошкільника можна, проаналізувавши програми розвитку дошкільного віку, затверджені міністерством освіти і науки України.

Так, у програмі «Впевнений старт» в показниках засвоєння програми, а саме пізнавально-дослідницькому виді діяльності вказано, що дитина повинна виявляти інтерес до природи рідного краю, близького оточення, України, та має бути вмотивована до збереження природного багатства рідної землі [3, с. 39].

Програма розвитку «Українське дошкілля» містить таку інформацію щодо показників компетентності з ознайомлення з природою для різних вікових груп, а саме щодо ознайомлення з природним довкіллям найближчого середовища:

- Ранній вік (третій рік життя): цікавиться природою рідного краю, найпоширенішими явищами в природі.
- Молодший дошкільний вік (четвертий рік життя): розрізняє і класифікує дерева, овочі, фрукти, квіти, трав'янисті рослини, зокрема ті, що розповсюджені у регіоні; милується природою рідного краю, бережно ставиться до її об'єктів; цікавиться природою свого регіону (рослини, тварини); знає, яка погода найчастіше буває у її регіоні; визначає стан погоди (іде дощ, сніг; дме вітер, світить сонце тощо), знає, яка погода найчастіше буває у Західному регіоні;
- Середній дошкільний вік (п'ятий рік життя): класифікує об'єкти: дерева, кущі, квіти, овочі, фрукти, птахи, комахи, тварини та називає їх, зокрема ті, що найпоширеніші у рідному регіоні; розпізнає диких і свійських тварин, знає їхні

особливості, спосіб пересування та називає тих, які є у регіоні; бачить красу рідної землі, бережно ставиться до об'єктів природи;

- Старший дошкільний вік (шостий рік життя): знає, що вода – середовище для існування живих істот; місцезнаходження води, її якості, місця лікувальної води та назви рік у регіоні; знає поширені явища природи своєї місцевості (роса, дощ, туман, веселка, гроза, град, мороз, снігопад, хуртовина, паморозь, іній); знає назви та місцезнаходження корисних копалин у своєму регіоні [8]

У програмі національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина» в показниках компетентності вказано таку інформацію:

- Для дітей п'ятого року життя: знає і називає окремих представників тваринного і рослинного світу України та рідної місцевості; виявляє любов та піклування про природу рідного краю.

- Для дітей шостого року життя: знає особливості тваринного та рослинного світу України та близького природного оточення; бере активну участь у природоохоронних заходах [25].

Ще одним важливим документом, який підтверджує важливість ознайомлення з природою рідного краю та виховання любові до природи, починаючи з дошкільних років, є концепція екологічної освіти в Україні [47], яка вважає формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому основною метою екологічної освіти.

В концепції зазначається, що одним з найголовніших завдань екологічної освіти має бути формування екологічної культури всіх верств населення, що передбачає відродження кращих традицій українського народу у взаємовідносинах з довкіллям, виховання любові до рідної природи; розвиток особистої відповідальності за стан довкілля на місцевому та регіональному рівнях.

Неперервна екологічна освіта передбачає організацію виховання і навчального процесу від дитинства до глибокої старості. На цьому шляху людина проходить кілька стадій навчання. Дошкільне виховання – найперший рівень, коли головну роль відіграє родинне виховання.

Наступною ланкою у розвитку екологічної свідомості дитини стають дошкільні заклади. Їх завдання – ознайомитись зі змістом і характером сімейного екологічного виховання дитини і у подальшому забезпечити умови для розвитку та підтримки того позитивного, що вже набуто в родині.

Враховуючи надзвичайну емоційну чутливість дошкільнят, перевага надається емоційно-естетичному сприйманню природи, розвитку естетичних (красиво), інтелектуальних (цікаво), гуманістичних почуттів (рослини і тварини - теж живі організми і мають право на існування) та етичних норм у ставленні до природи.

В документі також наголошується, що підвалини екологічної свідомості складають елементарні знання про природу та орієнтування у найближчому природному оточенні [47].

Питанням громадського та патріотичного виховання займалося безліч вітчизняних педагогів, таких як Софія Русова, Григорій Ващенко тощо. Педагоги сучасності, а саме А.М. Богуш, І.О. Газіна, М. Погонєць також приділяють значну увагу проблемам патріотичного виховання дошкільників. Цій проблематиці присвячено безліч праць науковців, вчених-філософів В. Бичка, О. Забужка, І. Надольного, І. Стогнія, В. Шинкарука, І. Беха, В. Чорної та інших.

Для початку, необхідно чітко визначити значення поняття «патріотизм». На думку українських науковців І Беха та В. Чорної, патріотизм – це любов до Батьківщини, українського народу, турбота про її та своє благо, сприяння становленню та утвердженню України [25, с. 6].

Говорячи про національно-патріотичне виховання, неможливо обминути постать Ващенко Григорія – педагога, з 1918 доцента, згодом професора педагогіки історико-філологічного факультету Народної Освіти в Полтаві. Автор

багатьох педагогічних праць, таких як «Загальні методи навчання», «Основні лінії в розвитку радянської педагогіки й школи», «Виховання волі й характеру», «Виховний ідеал» [14].

Педагог так говорить про дитячий садок у системі закладів національного виховання: «Роль дитячого садка може бути особливо велика у національному вихованні дітей. Тут вони засвоюють українські пісні, удосконалюють свою мову, знайомляться з природою і традиціями своєї країни, навчаються українських танців» [15, с. 94].

Дуже цікаво трактує Григорій Ващенко питання любові до рідного краю для українського народу, визначаючи його як найбільш природне почуття: «Так само зберіг наш народ і любов до рідного краю. Коли тяжкі умовини життя примушували наших селян залишати батьківщину й переселятися в чужі краї, вони міцно трималися своєї мови та своїх звичаїв. Щоправда, цей патріотизм через відсутність своєї держави здебільше мав вузький характер і був фактично любов'ю до тієї місцевості, з якої походив селянин». Тобто, з цих слів розуміємо важливість любові до рідного міста у системі національного виховання, та у системі людських почуттів загалом [15, с. 224].

Софія Русова у праці «Націоналізація дошкільного виховання» наголошувала «...необхідно, щоб навчання дітей із самого початку було збудоване на рідному ґрунті, де зростає дитина, щоб вона була міцно зв'язана тими враженнями, які заклала у багату душу дитини рідна сім'я, рідна хата» [54, с. 97].

Необхідність початку національно-патріотичного виховання у дошкільному віці підкреслюють нормативні документи, такі як Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді [47], Законі України «Про дошкільну освіту» [23], Базовий компонент дошкільної освіти [44]. Також цьому питанню відводиться неабияке місце у кожній програмі розвитку дітей дошкільного віку, які затверджені Міністерством освіти і науки України.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, прийняту і затверджену наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641, та наказу № 1038 від 29.07.2019 про внесення змін до [43] наголошується на надзвичайній ролі патріотичного виховання в об'єднанні народу, зміцненні соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

У Законі України «Про дошкільну освіту», ст. 7, сформульовано про необхідність «...виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу...» [23].

Таким чином можна зрозуміти, що проблема виховання у дітей дошкільного віку любові до рідного міста, його природи та історії вивчалася та вивчається безліччю науковцями та педагогами. Підкріплена важливість цього питання багатьма нормативними документами, законами та додатками до них, а питання розвитку патріотичних почуттів, любові до природи міста та його видатних людей розглядаються не окремо, а як компоненти єдиного цілого.

1.2. Використання історичної спадщини та природних умов м. Батурин для формування любові до рідного краю

В українській малій енциклопедії 1957 р. так тлумачиться слово «Батурин»: «Батурин – столиця України при гетьманах Многогрішному, Самойловичеві й Іванові Мазепі в рр. 1669-1708» [38, с. 75], але за цими словами заховане дещо більше, адже Батурин – історичне місто Чернігівської області з неймовірною природою, вдалим географічним положенням та могутнім історичним минулим.

Найпершим питанням, яке цікавить корінних жителів та приїжджих до Батурина туристів, є історія його заснування. Існує багато варіантів та навіть легенд щодо утворення міста, але найпоширенішим та найімовірнішим, на думку істориків, є теорія про те, що назва «Батурин» походить від прізвища польського

короля Стефана Баторія, який заснував місто у 1576 році, як зазначав науковець М. Янко у своїй праці «Топонімічний словник-довідник».

Є також захоплююча легенда про козака з прізвищем Батура, який першим заснував хутір на місті сучасного Батурина, але ця версія не є досі підтвердженою, як і існування взагалі цього козака. Але для того, щоб виявити у дітей інтерес до свого міста, можна розповісти декілька легенд та теорій утворення Батурина, і хай кожен дошкільник вибере собі ту, яка найбільше западе йому в душу.

На історичному шляху місто Батурин пройшло шлях від маленького селища до столиці Гетьманщини на Лівобережній Україні, знало часи піднесення та розквіту, та часи страшного занепаду. Але для виховання у дошкільників любові до рідної землі потрібно акцентувати увагу на позитивних моментах розвитку, на силу боротьби за кращу долю міста, на героїв, які допомагали розбудові тодішньої гетьманської столиці, на дії гетьманів, що сприяли розквіту Батурина і збереженню його природи та історичних пам'яток.

Насамперед, гетьмани Лівобережної України того часу, такі як Іван Золотаренко, Іван Брюховецький, Дем'ян Многогрішний, Іван Мазепа, видатні постаті Кирило Розумовський та Василь Кочубей намагалися уславити свою столицю, запрошуючи в Батурин науковців, митців, письменників та високоосвічених людей того часу, щоб вони жили та творили у цьому славетному місті. Таким чином, Батурин розвивався не лише територіально, але й духовно, про що свідчать безліч історичних згадок, віршів та книг. Паломник, старець Леонтій Лук'янов, відвідавши Батурин в 1700 році пише: «город на горе кравсовит, город земляной». Жив в місті деякий час і автор найбільшого авторитетного українського літопису – Самійло Величко, що служив тут канцеляристом та писарем, залишивши після себе чисельні згадки про місто Батурин.

Ще однією важливою постаттю, що внесла свою частину душі в розвиток міста був письменник та поет Богдан Сильвестрович Лепкий, який залишив після

себе безліч віршів та книг про Батурина, його історичні і природні багатства. Він написав знамениту трилогію «Мазепа», книги «Мотря», «Не вбивай», «Батурин» [22, с. 15]. Нині, в парку Кочубея, на Алеї культурних діячів України знаходиться пам'ятний знак цьому письменнику, який можуть побачити діти під час екскурсії парком.

Неабиякого значення у ті часи для столиці Лівобережної України мала фортеця, яка була наймасштабніше розбудована у період гетьманування Івана Мазепи. Вона мала площу більше 27 га., та містила всередині цитадель, де знаходився гетьманський замок. Розміщена цитадель була на високому мисі лівобережної тераси річки Сейм, і за формою нагадувала прямокутник із заокругленими кутами. Оточував її рів з водою до 7 метрів в глибину та 20 метрів в ширину [22, с. 14]. На її місті зараз знаходиться історична пам'ятка – Цитадель батуринської Фортеці. Її можуть відвідати всі бажаючі: приїжджі, туристи, місцеві жителі, та звичайно діти.

Цінність цитаделі для виховання у дітей дошкільного віку любові до рідного міста в тому, що вона поєднує в собі як історичні аспекти, так і присутність природи, адже знаходиться вона, як і раніше, на високому мисі, і з неї відкривається вид на одну з найцінніших природних багатств міста – річку Сейм.

Долина річки Сейм прорізає територію Батурина в напрямку з південного сходу на північний захід. В структурі річкової долини виділяються височина його лівого берега, заплава з численними старицями, протоками і озерами, та пологий правий берег річки. Розташування забудови на високих берегах річок у часи гетьманування призводило до поділу населеного пункту на дві топографічні складові: нагірну та заплавної [53]. Відвідавши цитадель, можна дати дітям інформацію про значення річки в розбудові міста, фортифікації, створення основних шляхів, загалом про історичні події, що відбувались на її території, і показати всю красу рідного краю.

Річка Сейм – не єдиний пункт милування природою для відвідувачів цього музейного комплексу. Саме на території сучасної цитаделі знаходиться найбільше насадження калини звичайної та калини карликової в Батурині. Дітей можна приводити на хвилини милування цією рослиною, тематичні заходи, присвячені символам України та просто фотосесії. Також, полишаючи цитадель, можна побачити стару, дику грушу, що самотньо росте на території. Вона є свідком перебування в Батурині весною 1843 року Тараса Григоровича Шевченка.

Будинок генерального судді В. Кочубея – ще один музейний комплекс, оточений парком садового мистецтва, який займає визначне місце у авторитетності та значимості міста. Василь Леонтійович Кочубей був генеральним суддею війська Українського під час правління гетьмана І. Мазепи.

На території Кочубеївського парку знаходився будинок Генерального суду, який добре зберігся до наших днів, був відреставрований, та зараз кожного дня приймає відвідувачів, стоячи в затишку парку. Але це була лише шоста частина колишнього будинку, та виняткова вона тим, що в її підвалинах колись розміщувалась кімната слідства та камера тортур. Коли у 1700 році генеральним суддею стає В. Кочубей, будинок переходить в його особисту власність, тож він переїздить сюди з усією родиною. В сім'ї генерального судді та його дружини Любов Федорівни було два сини та п'ять дочок, але найулюбленішою дитиною батьків була найменша донька Мотря.

Саме завдяки народженню Мотрі Кочубеївський парк та його ландшафти зараз виглядають так. Щоб потішити улюблену дочку Василь Леонтійович запрошував до себе найвідоміших ландшафтних дизайнерів та садівників того часу, вони насаджували алеї з дубів та ясенів, привозили звідусіль найгарніші сорти троянд та облагороджували околиці будинку. Люблячий батько навіть вирішив зробити ставок у вже давно пересохлому руслі річки Чорної, що століття тому несла води затишною природною дібровою.

При будівництві виявилось, що ґрунт у парку не підходящий, і вода не трималася в ставку. Тоді з річки Сейм возами звозили природний мул, яким вимощували дно водойми. Навколо ставка було висаджено бузок та привезено лебедів, щоб тішити своїм виглядом Мотрю [22, с. 18].

До сьогоднішніх днів, нажаль, водойма не зберіглася, але по ландшафту парку можна зрозуміти і те, де знаходився ставок, і де протікала річка Чорна. Але зберігся кремезний дуб, найбільший у Кочубеївському парку, під яким проходили побачення уже повнолітньої Мотрі з Іваном Мазепою. Кажуть, що цей дуб чув та пам'ятає всі слова кохання, сказані у ті часи.

Всі ці захоплюючі історії про прекрасну природу та історію міста і людей, що колись проживали в ньому, викликають неабиякий інтерес у дітей, відчуття любові до рідної землі та її природного середовища, бажання дізнатися та побачити більше, досліджувати, милуватися.

Ще однією визначною постаттю, яка внесла свій вклад у сьогоднішній вигляд міста Батурин та його значимість був визначний бджоляр П.І. Прокопович – основоположник рамкового вулика, бджоляр світового масштабу, який на початку 19 століття жив і працював у Батурині.

Визнання Петру Івановичу приніс 1814 р., коли він винайшов перший в світі розбірний вулик. І вже у 1828 р. він засновує першу в Україні школу бджільництва, яка знаходилася на північно-західній околиці Батурина, а саме у селі під назвою Пальчики. Завдяки праці Прокоповича Батуринщина вважалась центром бджільництва, і на сьогодні є дуже багатою на медоносні рослини та культури, адже видатний пасічник займався насадженням їх по всій території села Пальчики, міста Батурин та за їх околицями.

Займаючись улюбленою справою, пропагуючи її через тогочасні видання він дізнається, що по проекту залізниця від Курська до Києва має пройти по старому Київсько-Московському тракту, що проходив через Глухів, Батурин, Борзну. Та саме на цій землі розміщувались пасіки вченого, і тоді він звертається листом до уряду: «Прошу отвести железную дорогу от моих пасек, так как пчела

боится лишнего шума, запаха гари и копоти. Все издержки по переработке проекта и по удлинению железной дороги я беру на себя». Прохання відомого бджоляра задовольнили, проект змінено, і залізниця пройшла через міста Конотоп та Бахмач, що за тридцять кілометрів від Батурина [22, с. 71].

Таким чином, завдяки відомому бджоляру П.І. Прокоповичу, Батурин залишився екологічно чистим та його природні умови майже не змінились з тих часів. Хто знає, якби залізниця була проведена містом, як би це вплинуло на природну флору і фауну, на стан природно-заповідних зон та екологію міста і його околиць в цілому. Школа бджільництва успішно приймала та навчала охочих цій професії ще протягом декількох десятиліть, але після смерті у 1850 році Петра Івановича та продовження справи батька його сином пасіка була розміщена у розкішному саду з великим гаєм, який примикав до липового парку К. Розумовського.

Після несподіваної смерті у 1879 році сина Петра Івановича школа бджільництва була закрыта, пасіка поступово розкрадена, а більшість медоносних дерев та фруктових садів за околицями Батурина було безжалісно вирубано місцевими жителями. І тепер там, де раніше був великий сад, на в'їзді в село Пальчики, самотньо височіє пам'ятник П.І. Прокоповичу, а в парку В. Кочубея знаходиться його зменшена версія.

Всі ці історичні факти та відомості обов'язково повинні знати ще з малечку діти, які проживають у Батурині та сусідніх селах, адже знаючи, який внесок було зроблено однією людиною – видатним бджолярем, діти будуть брати приклад, охороняти та оберігати свою рідну землю та природне середовище. У дошкільників буде виникати бажання покращувати найближче природне оточення та доглядати за ним. А розповіді про місцевих жителів, які власноруч вирубували прекрасні плодові сади повинні викликати відразу до негативних людських вчинків стосовно природи рідного краю, навчати моралі та правил природоохоронної поведінки.

Ще одним фактом, який робить місто Батурина таким привабливим та багатим на природні ресурси і сприятливі природні умови є його вдале географічне положення, адже місто розташоване на високій терасі р. Сейм і природно захищений крутими схилами та річками [12, с. 27].

Територія міста розміщена на полого-хвилястій, лісовій рівнині, в межах Чернігівського Полісся, на краю тераси та заплавної ділянках р. Сейм, чим зумовлена різноманітність комплексу природних умов та ресурсів. Особливістю Батурина є те, що через слабку антропогенну завантаженість упродовж останніх 300 років його рельєф тривалий час залишався сталим й значною мірою зберігся до нашого часу. Околиці міста огортає велика площа лісів із сосною звичайною, дубом, липою, ясенем, кленом та безліччю деревно-чагарникових насаджень. Також територія багата на озера, які утворились від зміни русла річки Сейм, та різноманітних заток і боліт.

Ґрунти Батурина досить різноманітні за своїм складом. У заплавної частині міста – лучно-болотні та болотні. У нагірній – лучні солонцюваті на південному сході та дерново-середньопідзолисті супіщані. Темно-сірі опідзолені – на півдні та в центрі міста. Це дозволяло населенню Батурина займатися рільництвом, овочівництвом і садівництвом, а луки в заплаві Сейму були базою для тваринництва [52].

Навколо Батурина та прилеглих до нього територій знаходиться 6 об'єктів природно-заповідного фонду, що свідчить про цінність природних комплексів та певну їх збереженість. Це такі території, як гідрологічні заказники «Халимонове», «Білинне», «Обмачівське», заповідне урочище «Лозовиця» та Кочубеївський парк.

Але, напевно, найдорожчим та найкрасивішим природнім об'єктом на території міста є річка Сейм, що швидкістю своєї течії одночасно і захоплює і лякає, адже може зрівнятися з багатьма швидкісними річками. Різноманітність флори та фауни на її берегах вражає.

Сейм – річка у Сумській та Чернігівській областях України, ліва притока Десни. Загальна довжина Сейму – 784 км. та близько 250 км. у межах України [58]. В далекому минулому річка назвалася «Семь», бо була сьомою притокою Десни та сама мала сім своїх приток.

Бере початок річка з Курської землі, та впадає в р. Десна, тож це був досить зручний торговий шлях. Саме тому, на початку 19 ст. було створено систему шлюзів для перевезень вантажними суднами по Сейму.

Мистецтвознавець М. Цапенко, вивчаючи особливості міст, розташованих в басейні рік Сейму та Десни, зазначав, що: «В минулі часи річки являлись основними шляхами пересування. До того ж вони були надійними оборонними рубежами. З цих та інших причин, з давніх-давен, вздовж річок поселялися люди, і на цих старих обжитих місцях, не дивлячись на часову руйнацію, все ще збереглися пам'ятки старовини та мистецтва – прямі докази того, що на цьому місці починаючи з глибокої давнини існувало життя. Тут люди боролись за своє щастя, жили та творили» [60, с. 20].

Тож раніше річка була не просто природною зоною, а важливим економічним об'єктом у розвитку міста. Сьогодні ж Сейм – неймовірно красивий природний об'єкт, який прикрашає місто Батурин та привертає увагу туристів, гостей міста та його жителів.

З вищезазначеного зрозуміло, що місто Батурин відкриває перед вихователем та дитиною широкий простір для використання всіх його переваг, таких як природні умови, вдале географічне розташування, насичене історичне минуле, значущість в історії України загалом для успішного розвитку почуття любові до рідного міста у дітей дошкільного віку.

Висновки до першого розділу

Проблема виховання любові до рідного міста у дітей дошкільного віку, його природи та історії, шанування людей міста розглядається достатньо у педагогічній літературі як серед теоретиків, так і серед практиків, вивчалася та

вивчається безліччю науковцями та педагогами. Головна думка, яка простежується у відомих працях педагогів відображає те, що дошкільне дитинство є надзвичайно важливим періодом у становленні особистості, тому так важливо саме в цей час формувати фундаментальні якості людини, закладати основи патріотичного виховання, почуття любові до рідної землі. Все це можливо, якщо вдало та вміло використовувати умови найближчого оточення, культурні та історичні надбання народу, природне середовище.

Таким чином, дитина буде поступово пізнавати світ навколо себе від простого до складного, вчитися любити рідну землю, захищати та примножувати природні ресурси, шанувати людей міста та своєї країни.

РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПОЧУТТЯ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО КРАЮ

2.1. Організація експериментальної перевірки рівнів сформованості у дітей дошкільного віку відчуття любові до м. Батурин

Експеримент був проведений протягом вересня-листопада 2021 р. у дошкільному підрозділі Батуринської загальноосвітньої школи І-ІІІ ст. ім. Григора Орлика. У експерименті брали участь діти середнього і старшого дошкільного віку.

Мета експерименту: виявлення рівня сформованості у дітей дошкільного віку почуття любові до міста Батурин.

На початку експерименту ми дали визначення виразу «Любов до рідного міста». Вікіпедія дає таке поняття любові.

Любов (кохання) – почуття глибокої сердечної прихильності до особи, прив'язаності або сильного інтересу до когось чи чогось. Любов'ю називають внутрішній, духовний потяг до чого-небудь [55, с. 564].

Виходячи з вищесказаного, «Любов до рідного міста» визначаємо як почуття глибокої сердечної прихильності, прив'язаності, сильного інтересу та внутрішній духовний потяг до природи рідного міста, архітектури, історії, людей тощо.

Виявлення рівня любові дітей дошкільного віку до рідного міста здійснювалося в процесі констатувального етапу експерименту, завданнями якого були:

1. Розроблення критеріїв і показників сформованості у дітей дошкільного віку любові до міста Батурин.

2. Проведення діагностики, аналіз та узагальнення одержаних результатів.

3. Виявлення рівнів сформованості у дітей дошкільного віку любові до міста Батурин.

Зокрема, було використано наступні методи діагностики:

Метод педагогічного спостереження – організоване дослідження педагогічного процесу в природних умовах [16, с. 21]. Був вибраний метод опосередкованого одноразового спостереження без прямої участі педагога, що дало змогу фіксувати природну поведінку дітей.

Метою спостереження був аналіз вміння дітей старшого та середнього дошкільного віку чемно поводитись на прогулянках та екскурсіях в природу, охайно та обережно взаємодіяти з об'єктами природи.

Об'єктом спостереження були дії дітей старшого та середнього дошкільного віку під час екскурсії в парк.

Метод бесіди застосовувався у ході дослідно-експериментальної роботи з метою отримання додаткової інформації безпосередньо від дітей дошкільного віку та корегування, уточнення попередньо отриманої інформації шляхом анкетування.

Анкетування – метод збору інформації шляхом усного опитування респондентів та виконання ними дидактичних вправ.

У ході дослідження нами було здійснено анкетування дітей старшого та середнього дошкільного віку –анкета «Виявлення рівня сформованості у дітей дошкільного віку любові до рідного міста Батурин» – 13 запитань (Додаток 1).

Мета: виявлення рівня сформованості у дітей старшого та середнього дошкільного віку почуття любові до рідного міста Батурин, обізнаності щодо історичної інформації.

Анкета складалась з восьми запитань, на які потрібно було дати коротку відповідь. У запитаннях № 9, 11, 12 – можливо було обрати один варіант відповіді з двох за допомогою ілюстрацій. У запитанні № 10 потрібно було дати коротку відповідь після перегляду ілюстрації.

Під час анкетування дітей старшого та середнього дошкільного віку було з'ясовано рівень знань дітей щодо історичних даних про місто Батурин, сформованості почуття любові до рідного міста.

Критерії і показники, які добиралися до рівня сформованості у дітей дошкільного віку любові до міста Батурин, висвітлені у таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Компоненти та критерії, показники і методичний інструментарій дослідження сформованості у дітей дошкільного віку любові до рідного міста Батурин

Компоненти та критерії	Показники	Методичні інструменти
Аксіологічний компонент критерії: цінності взаємодії	- ціннісне ставлення до природи рідного міста; - ціннісне ставлення до людей, що проживають в місті, розуміння їх важливості для розвитку міста.	Авторська анкета
Когнітивний компонент критерії: обізнаність та усвідомленість	- розуміння та усвідомлення важливості збереження природи рідного міста, гармонії людської діяльності та природоохоронних дій; - обізнаність в історії міста, значущих історичних подіях та видатних постатей, що зробили вклад у його розвиток.	Дидактична гра «Що до чого відноситься» Бесіда «Ірина Лобовик – поетеса, що прославляє Батурин»
Емоційно-вольовий компонент критерії:	- переважання позитивних емоцій у процесі пізнання інформації про рідне місто;	Дидактична гра «Як було раніше, і як зараз»
позитивне ставлення та впевненість	- інтерес до пізнання рідного міста; - впевненість у власних знаннях щодо історії рідного міста.	

Поведінковий компонент критерій: здатність до дії та взаємодії	- вміння чемно поводитись на екскурсіях та прогулянках в природу; - уміння охайно та обережно взаємодіяти з об'єктами природи рідного міста;	Дидактична гра «Листочок передавай, правило називай» Спостереження за поведінкою дітей на екскурсії в природу
--	---	--

Визначимо рівні сформованості компонентів, зазначених у таблиці 2.1.

Аксіологічний компонент

Високий – правильно відповідає на запитання щодо назви міста, річки, що протікає містом, не витрачає часу на роздуми; охоче дає відповіді на запитання вихователя щодо рідного міста, проявляє інтерес, дає розгорнуті відповіді; цінує природу рідного міста, з інтересом розповідає одноліткам про ігри та прогулянки на природі, подорожі на природі з батьками; поважає жителів свого міста, знає видатних людей міста та цінує їх вклад його розвиток.

Достатній – правильно відповідає на запитання щодо назви міста, річки, що протікає містом, але витрачає деякий час на роздуми; охоче відповідає на запитання вихователя щодо рідного міста, дає стислі відповіді; проявляє ціннісне ставлення до природи рідного міста, бере участь у розмовах про ігри та прогулянки на природі, подорожі на природі з батьками; поважає жителів свого міста, знає декількох видатних людей, що проживають в місті.

Середній – відповідає на запитання щодо назви міста, але не з першого разу, може перебирати декілька варіантів; відповідає на запитання вихователя щодо рідного міста, не проявляє достатнього інтересу, може плутатись у відповідях; не бере участь у бесідах та розмовах про ігри та прогулянки на природі, але може слухати та проявляти інтерес; не проявляє значної поваги до жителів свого міста, не знає людей, що зробили вклад в розвиток міста.

Початковий – не відповідає на запитання щодо назви міста та річки, що протікає містом; не проявляє інтересу до запитань вихователя щодо рідного

міста; не проявляє ціннісного ставлення до природи рідного міста, не розмовляє з однолітками щодо прогулянок та ігор на природі; не цікавиться жителями міста.

Когнітивний компонент

Високий – усвідомлює важливість збереження природи рідного міста, знає інформацію щодо природоохоронних дій; знає історію утворення міста, основні історичні події в розвитку міста, видатних постатей, що фігурували в історичному минулому міста; бере активну участь у бесідах щодо історії міста, видатних людей міста, проявляє інтерес до обговорень.

Достатній – усвідомлює важливість збереження природи рідного міста, частково знає інформацію щодо природоохоронних дій; частково знає історію утворення міста, має знання щодо основних історичних подій в розвитку міста, видатних постатей, що фігурували в історичному минулому міста; бере участь у бесідах щодо історії міста, видатних людей міста, проявляє помірний інтерес до обговорень.

Середній – усвідомлює важливість збереження природи рідного міста, не обізнаний щодо природоохоронних дій, проте має інтерес до пізнання цієї інформації; не знає історію утворення міста, знає лише декілька видатних постатей, що фігурували в історичному минулому міста, та одну чи дві історичні події в його розвитку; не проявляє інтерес до бесід та обговорень щодо історії міста, видатних людей міста.

Початковий – не проявляє достатнього інтересу до питання збереження природи рідного міста, не володіє інформацією щодо природоохоронних дій, має лише помірний інтерес до пізнання цієї інформації; не знає історію утворення міста, видатних постатей, що фігурували в історичному минулому міста, історичних подій в його розвитку, або ж знає лише одне з переліченого; не проявляє інтерес до бесід та обговорень щодо історії міста, видатних людей міста, не бере в цьому участі.

Емоційний компонент

Високий – проявляє позитивні емоції у процесі пізнання інформації про рідне місто; має високий сталий інтерес до пізнання рідного міста; має впевненість у власних знаннях щодо історії рідного міста, тому бере активну участь у бесідах, іграх, обговореннях щодо рідного міста.

Достатній – проявляє позитивні емоції у процесі пізнання інформації про рідне місто; має достатній інтерес до пізнання рідного міста; має впевненість у власних знаннях щодо історії рідного міста, тому бере участь у бесідах, іграх, обговореннях щодо рідного міста.

Середній – загалом проявляє позитивні емоції у процесі пізнання інформації про рідне місто; має помірний інтерес до пізнання рідного міста; не має достатньої впевненості у власних знаннях щодо історії рідного міста, тому не бере активну участь у бесідах, іграх, обговореннях щодо рідного міста.

Початковий – не проявляє позитивних емоцій у процесі пізнання інформації про рідне місто; не має достатнього інтересу до пізнання рідного міста; не має впевненість у власних знаннях щодо історії рідного міста, тому майже не бере участь у бесідах, іграх, обговореннях щодо рідного міста.

Поведінковий компонент

Високий – чемно поводитьься на екскурсіях, не перебиває вихователя та екскурсовода, веде себе тихо, не чіпає експонатів без дозволу; під час прогулянок на природі та екскурсій в природу веде себе охайно, не зриває квіти, не розкидає сміття, бережно ставиться до об'єктів природи, виконує правила поведінки на природі.

Достатній – гарно поводитьься на екскурсіях, не перебиває вихователя та екскурсовода, веде себе доволі тихо, не чіпає експонатів без дозволу; під час прогулянок на природі та екскурсій в природу дотримується загальних правил поведінки, не зриває квіти, не розкидає сміття, бережно ставиться до об'єктів природи.

Середній – загалом чемно поводить ся на екскурсіях, іноді перебиває вихователя та екскурсовода, але реагує на зауваження, веде себе доволі тихо, не чіпає експонатів без дозволу; під час прогулянок на природі та екскурсій в природу дотримується загальних правил поведінки, не зриває квіти, не розкидає сміття, бережно ставиться до об'єктів природи, проте може іноді порушувати деякі правила.

Початковий – поводить ся на екскурсіях задовільно, іноді перебиває вихователя та екскурсовода, може не дотримуватись правил тиші, чіпати експонати без дозволу, проте на зауваження реагує; під час прогулянок на природі та екскурсій в природу не завжди дотримується загальних правил поведінки, але не наносить шкоди природному середовищу.

Аналіз анкети показав наступне. На перше запитання «Як називається місто, в якому ми живемо?» всі діти і експериментальної і контрольної групи дали правильну відповідь, яка річка протікає у місті знали 18 дітей у експериментальній групі та 17 у контрольній. На запитання «Чи ходиш ти з дорослими на річку влітку?», нажаль, половина дітей як у експериментальній так і у контрольній групі дали негативну відповідь. Так само половина дітей не бувають з батьками у лісах і на околицях Батурина та у парках. Ще гірша ситуація з відвідуванням дітьми разом з батьками музеїв, тільки 3 дітей експериментальної групи та 4 контрольної сказали що ходили з батьками у музей. Запитання 6 – 13 виявились недоступними майже для всіх дітей. Це свідчить про те, що діти майже не знайомі з історією і природним ландшафтом м. Батурина. Проаналізувавши відповіді отримали відповідні результати констатувального етапу експерименту.

Таблиця 2.2.

Результати перевірки аксіологічного компоненту на констатувальному етапі експерименту

	Експериментальна група (22 дітей)	Контрольна група (21 дитина)
--	--	---

	Кількість дітей	%	Кількість дітей	%
високий	2	9,1	1	4,8
достатній	8	36,4	8	38,1
середній	9	40,9	10	47,6
початковий	3	13,6	2	9,5

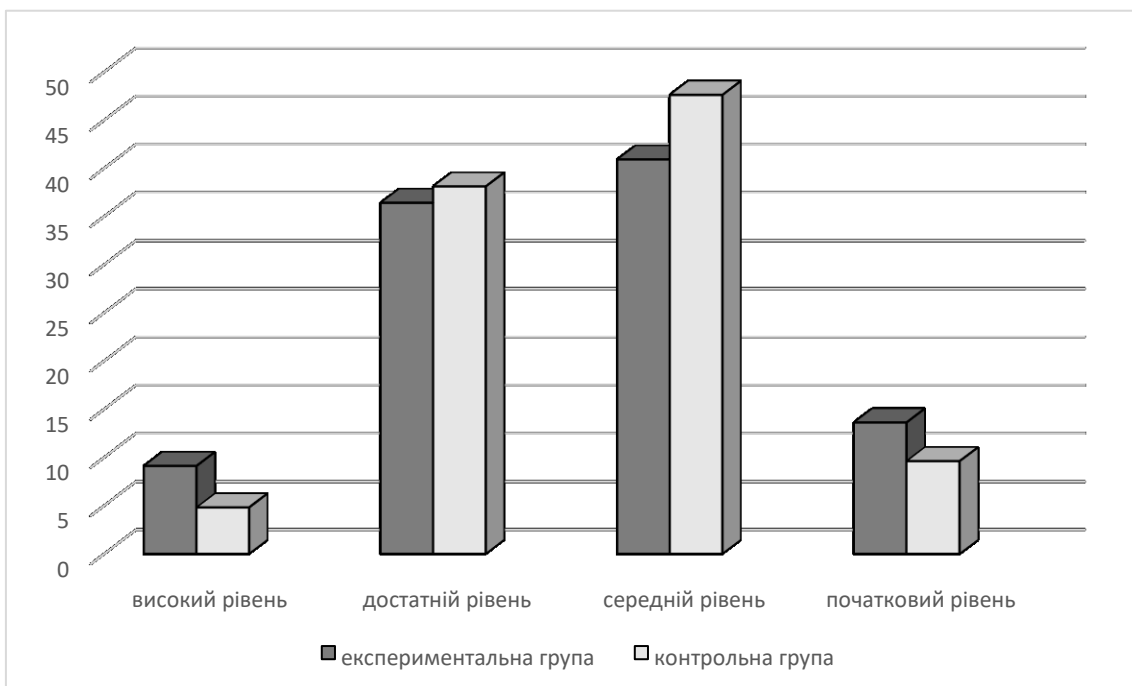

Рис. 2.1. Діаграма стану аксіологічного компоненту на констатувальному етапі експерименту

Таблиця 2.3.

Результати перевірки когнітивного компоненту на констатувальному етапі експерименту

	Експериментальна група (22 дитини)		Контрольна група (21 дитина)	
	Кількість дітей	%	Кількість дітей	%
високий	2	9,1	2	9,5

достатній	7	31,8	7	33,3
середній	11	50,0	9	42,9
початковий	2	9,1	3	14,3

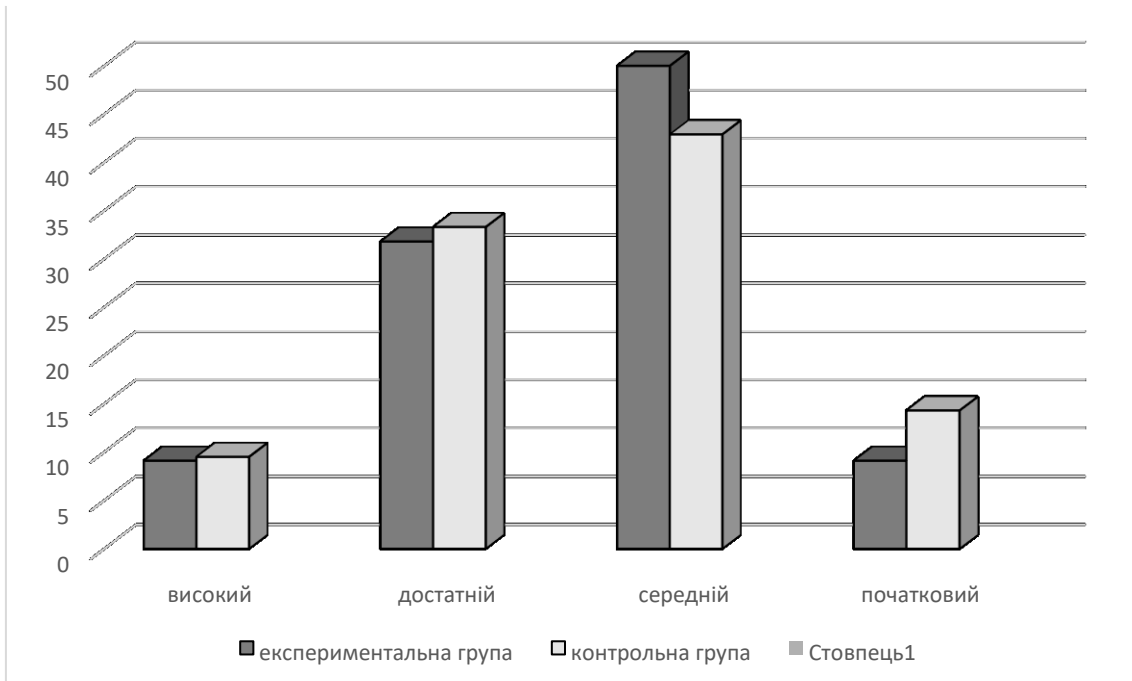

Рис. 2.2. Діаграма стану когнітивного компоненту на констатувальному етапі експерименту

Таблиця 2.4.

Результати перевірки емоційно-вольового компоненту на констатувальному етапі експерименту

	Експериментальна група (22 дітей)		Контрольна група (21 дитина)	
	Кількість дітей	%	Кількість дітей	%
високий	1	1,5	1	4,8
достатній	6	27,3	6	28,6
середній	10	45,5	10	47,6
початковий	5	22,7	4	19,0

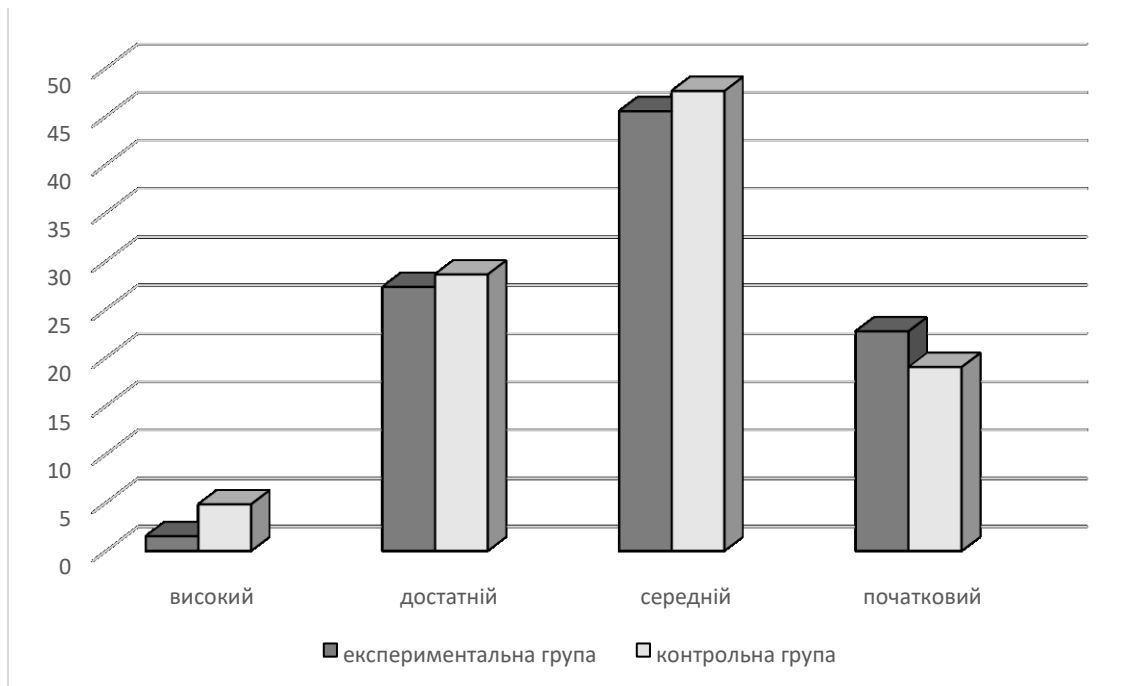

Рис. 2.3. Діаграма стану емоційно-вольового компоненту на констатувальному етапі експерименту

Таблиця 2.5.

Результати перевірки поведінкового компоненту на констатувальному етапі експерименту

	Експериментальна група (22 дітей)		Контрольна група (21 дитина)	
	Кількість дітей	%	Кількість дітей	%
високий	2	9,1	2	9,5
достатній	9	40,9	9	42,9
середній	11	50,0	9	42,9
початковий	0	0	1	4,8

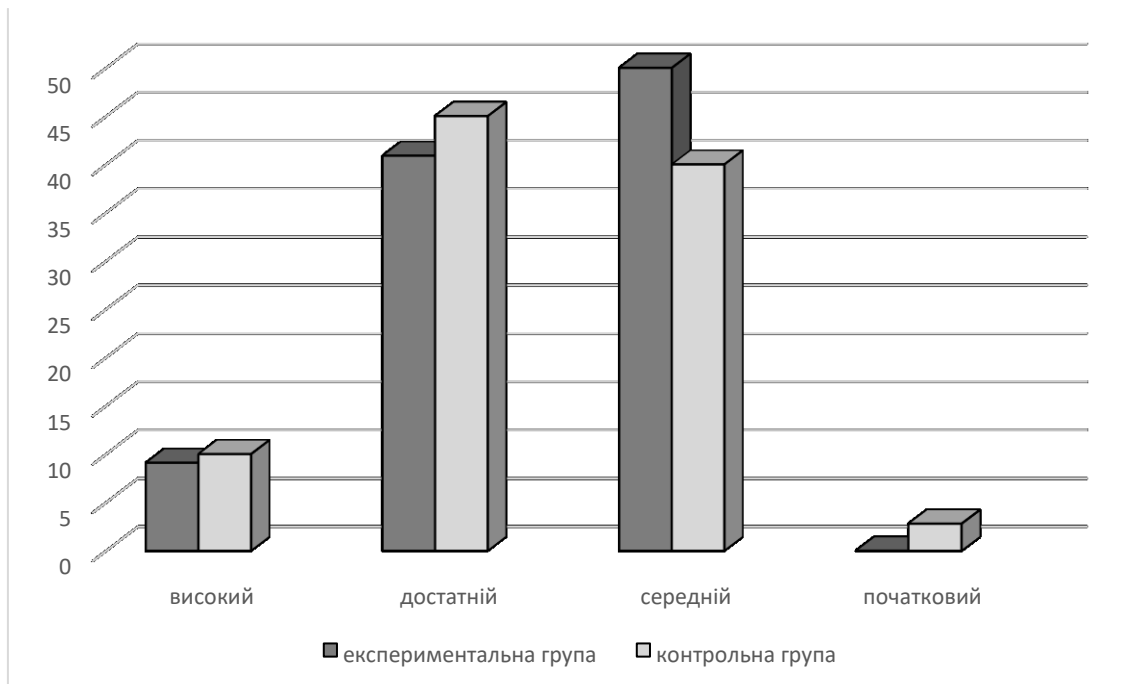

Рис. 2.4. Діаграма стану поведінкового компоненту на констатувальному етапі експерименту.

Проаналізувавши діаграми сформованості аксіологічного, когнітивного, емоційно-вольового та поведінкового компонентів сформованості почуття любові до рідного міста у дітей експериментальної та контрольної груп можемо зродити висновок що діти обох груп показали майже однакові результати. Це дало змогу проводити формувальний та контрольний етапи експерименту.

Для проведення формувального етапу експерименту нами були підготовлені методичні рекомендації для дітей середнього і старшого дошкільного віку по формуванню у них почуття любові до рідного міста Батурин.

2.2. Методичні рекомендації щодо формування у дітей дошкільного віку любові до природної та історичної спадщини м. Батурин

Успішне формування любові до рідного міста у дітей дошкільного віку можливе лише за умови правильно організованого процесу навчання та виховання у сім'ї та закладі дошкільної освіти, вдало підібраних методів та форм роботи з дошкільниками, активного стимулювання їх до пізнання нової

інформації щодо батьківщини, емоційного підкріплення педагогом діяльності дитини дошкільного віку, яка сприяє збереженню та примноженню багатств рідного міста.

Виховання у дітей патріотичних почуттів до рідного міста та почуття любові до малої батьківщини – складний та тривалий процес. Він повинен бути правильно спланований та відбуватися упродовж всього року, реалізуючись через гру, спілкування, навчання, предметну діяльність, працю, та охоплювати всі види діяльності, притаманні дошкільному віку.

Можна виділити основні засади, на яких ґрунтується добір методів, засобів та форм роботи з дітьми, а також особливості їх використання та розподілу впродовж року:

- Ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним містом повинно бути включене в цілісний освітній процес, не відокремлюючись від нього;
- Засвоєння краєзнавчого матеріалу дошкільниками повинно відповідати принципу поступовості, тобто починати потрібно з найближчого оточення – дому, дитячого садка, продовжуючи більш віддаленим від дитини – фактів про видатних людей міста, історичні дані та події;
- Формування особистісного ставлення до рідного міста;
- Включення музейної педагогіки задля ознайомленням дошкільників з культурними та історичними надбаннями міста;
- Використання діяльнісного підходу, надаючи дітям вибір тієї конкретної діяльності, через яку б вони виразили свої почуття стосовно культури, природи, історії рідного міста;
- Підвищення та підтримка емоційної та пізнавальної активності дітей, шляхом підбору найбільш цікавих методів ознайомлення з рідною місцевістю;
- Організація роботи з батьками стосовно виховання у дошкільників любові до міста, в якому вони проживають;
- Участь дошкільного закладу у місцевих святах, акціях та дні міста.

Навчально-розвивальне середовище

Так як починати процес виховання у дошкільників любові до рідного міста потрібно, враховуючи принцип наступності, перш за все необхідно правильно облаштувати навчально-розвивальне середовище дітей у закладі дошкільної освіти. Нижче дані методичні рекомендації щодо його правильної організації:

- Обов'язковим є розміщення державної символіки країни: гербу, прапора, гімна.
- Наявність «куточку рідного міста» з фотографіями краєвидів місцевості, природних парків, музейних комплексів, портретів видатних людей міста тощо.
- Протягом року куточок можна і потрібно доповнювати разом з дітьми. Наприклад, розмістити фотографію групи під час екскурсії до музею, помістити цікаву знахідку після прогулянки парком, подарунок після участі у місцевих заходах по збереженню природного середовища міста. Це буде активно підкріплювати інтерес дітей до пізнання нової інформації щодо рідної місцевості та розвиток у дітей почуття особистої значущості у житті міста.
- Розміщення стенду «Наші герої» з інформацією про відомих захисників міста, фотографії батьків, які служили чи служать в АТО. Можна запросити до дня захисника України, що святкується 14 жовтня, татуся дитинки, яка відвідує садочок, і попросити його розповісти про людей, що захищають країну, особливості їхньої роботи, показати фотографії, воєнну форму, зробити декілька фото та доповнити ними «Куточок рідного міста».

Словесні методи

Для швидкого запам'ятовування назви міста та вулиці, поповнення словникового запасу дітей, засвоєння краєзнавчого матеріалу ефективним буде застосування словесних методів, читання художніх творів та мовленнєвих вправ. Їх використання може бути у якості окремого виду діяльності, та під час занять.

Читання художніх творів.

Важливою складовою виховання у дошкільників любові до рідного міста є читання художніх творів та поезії про рідне місто, під час чого діти пізнають його

позитивні сторони та унікальність через метафори, вдало підібрані рими та порівняння, що розвиває не лише естетичні почуття, почуття любові до рідної землі, але й мовлення дошкільників. Так, наприклад, проводячи екскурсію для дітей до річки Сейм, можна зупинитись у затінку та зачитати вірш про природу міста, після чого провести бесіду на його основі.

Моя рідна земля

Щиро я люблю Батурин, І його	Люблю, як гарно вигляда
природу. Я шаную річку Сейм, Її чисту	У парку Кочубея,
воду.	Засаджена з обох боків
	Трояндами алея.

Люблю всі звуки навесні, як сонце
тільки сходить,
То ніжні співи солов'їв
Любов свою знаходять.

Люблю палаци та музеї, Ліси,
озера і поля.
Люблю Батурин усім серцем,
Бо рідна це земля моя!

Анастасія Гайдай

Якщо в рідному для дітей місті є людина, що пише вірші, історії про місто, дошкільників обов'язково потрібно познайомити з її творчістю: провести розповідь чи бесіду, а якщо є така можливість – організувати особисту зустріч.

Бесіда «Ірина Лобовик – поетеса, що прославляє Батурин»

Завдання: розвиток почуття поваги та любові до людей, що люблять своє місто, та роблять свій вклад в його розвиток; виховувати почуття любові до рідного міста, його історії та природи; поповнювати словниковий запас; розвивати естетичний смак, почуття прекрасного.

Матеріали: портрет поетеси; збірник з творами автора.

Хід бесіди:

Вихователь: Дітки, сьогодні ми з вами поговоримо про людину, яка прославляє наше місто Батурин своїми віршами, описує його красу та велич. Ви готові?

Діти: Так!

Вихователь: Цю людину звати Ірина Вікторівна Лобовик (вихователь показує портрет), народилася вона 20 червня 1958 р. у славетному Батурині, і досі проживає тут. Предки її були козаками, які ніколи не знали кріпацтва, тож усі в родоводі мали твердий, незалежний характер. Ірина ще з дитячих літ росла мрійливою, задумливою, була закохана в книги, котрі стали її постійними супутниками. Часто розпитувала в бабусі про їхній родовід, любила пісні, які співала старенька, цікавилася історією Батурина. Їй подобалося відпочивати, сидячи на березі Сейму й про щось роздумуючи. Часто ходила луками, збирала квіти, купалася з однолітками в річці.

- Навчалася Ірина в Батуринській середній школі, яку закінчила із золотою медаллю. Рано стала писати вірші, і впродовж всієї творчої діяльності отримала безліч писемних нагород та відзнак під різноманітних спілок письменників. Більшість віршів Ірини присвячені Батурину, його історії, красі незрівнянної природи. Зараз я прочитаю вам декілька уривків з віршів та потім поговоримо про них.

- Творчість Ірини Вікторівни пронизана темою рідного краю, злитістю із землею батьків, що ожила в циклі історичних віршів «До джерела священних вод». Яка трепетна любов постає із рядків одного з них:

Тут рідне все. Тут все довкруг святе.

Тут витoki й пракорені народу,

Тут ясні зорі і пречисті води,

Тут заповітні велич і свобода... [34, с. 40].

Вихователь: Дітки, що ви відчули під час читання цього віршу?

Діти: Любов до рідного краю, красиві слова про природу...

Вихователь: Що саме поетеса пише про природу, якими описує зорі та води?

Діти: Ясні зорі, пречисті води.

Вихователь: Вірно, в кожному рядочку відчувається трепет, любов до рідної землі.

- Найвизначнішою роботою Ірини Лобовик та найбільшою за обсягом є драматична поема «Батуринський шлях», що пронизана духом свободи та історичними подіями. Починається вона з таких рядків:

Батурин, Батурин, Батурин –

Мій берег, мій Всесвіт і світ! [34, с. 42].

Вихователь: Уявіть, дітки, як сильно любить людина свій край, своє місто, що називає його світом, всесвітом! Як думаєте, чому саме такі слова підбирає поетеса?

Діти: Тому що всесвіт дуже великий, напевно Батурин має таке ж дуже велике значення для поетеси.

Вихователь: Я з вами згодна. Ірина Вікторівна називає Батурин берегом, світом, всесвітом, тобто чимось дуже великим і значущим, але все таки рідним.

- Дітки, вам сподобалася творчість Ірини Вікторівни Лобовик? (Так) На мою думку, з таких людей потрібно брати приклад, вчитися так само любити свою землю, своє місто, так ласкаво та з трепетом говорити про свою батьківщину.

Розповідь вихователя «Як було раніше та як зараз»

Завдання: ознайомлення дітей з історією міста; поповнення словникового запасу дітей відповідно темі; розвиток позитивного ставлення до пізнання нової інформації; виховання любові до рідного міста; розвиток пам'яті, уваги, мислення, допитливості.

Матеріали: архівні фото м. Батурин.

Хід розповіді:

Вихователь: Дітки, ви знаєте, що раніше наше місто Батурин виглядало зовсім не так, як зараз. Дороги були не асфальтовані, а ґрунтові, або ж з бруківки, багатьох будівель ще не було, рельєф та пейзажі теж виглядали інакше. Але під

впливом людської діяльності місто поступово змінювалося, та набуло теперішнього вигляду.

- Зараз я покажу деякі фото з архіву міста, а ви спробуйте вгадати, які саме частини міста Батурин зафіксовані на них. Потім я детально розкажу про кожну з фотографій.

1. Вигляд на Семенків яр (фото початку ХХ століття)

- Діти, можливо хтось впізнає, яка частина нашого міста на цьому фото? (Гора біля інтернату)

- Вірно! Це яр біля колишнього інтернату, що закрився минулоріч. Також на лівій частині мису зараз знаходить хрест, що розташований у цитаделі батуринської Фортеці. Саме з цього місця туристи та гості нашого міста споглядають чудові краєвиди річки Сейм.

- Але раніше це місце мало назву «Семенків яр», походячи від прізвища чоловіка, що жив у хатині біля самого схилу. Друга назва – «Пекарська гора», адже на вершині знаходилася діюча у ті часи пекарня.

2. Центральна вулиця міста Батурин (фото 1907 р.)

- Подивіться уважно на це фото. Здогадалися, де саме воно зроблене? (Це вулиця нашого міста)

- Правильно. Але це не просто вулиця, а центральна вулиця міста Батурина, що зараз має назву вул. Т.Г. Шевченка, на честь видатного письменника кобзаря.

- Зараз нам, жителям Батурина, складно уявити непрохідні ґрунтові дороги на вулицях нашого містечка, адже майже всі вони мають тверде покриття. У минулі ж часи все було по-іншому. Ось як згадує німецький лікар Отто фон Гун про свої відвідини Батурина восени 1805 р.: «В Батурині була така страшенна грязюка, що ми бачили на краю дороги зовсім немало коня, що повністю застряг у бруді, і не міг вибратися».

- Трохи згодом після того, як була зроблена ця фотографія, дорогу з центральної вулиці міста і до річки було вимощено великим кам'яними глинами (бруківкою). На сьогоднішній день частина цієї дороги збереглася. Хто знає, де саме? (на спуску від центру до річки).

- Правильно. Цю дорогу місцеві жителі зараз називають «Булижна». З. Палац Кирила Розумовського (фото 1908 р.)

- Погляньте на дане фото. Яку історичну пам'ятку ви впізнаєте? (Палац Кирила Розумовського)

- Вірно, молодці. Так виглядав палац до реставрації – напівзруйнований, без даху та в жахливому стані. Але він і в такому вигляді привертав неабияку увагу істориків, краєзнавців та гостей міста. Саме тому, зараз ми бачимо палац у доглянутому, розкішному стані. Нині це один із самих відвідуваних музейних комплексів міста, що вражає своєю грандіозністю та величчю.

4. Парафіяльна школа Воскресенської церкви (1904 р.)

- Чи знайома вам будівля, що зображена на цій фотографії? (так, це музей археології)

- Вірно, це нинішній музей археології, що знаходиться в самому центрі міста, біля цитаделі Батуринської Фортеці. Його активно відвідують гості міста та туристи, керівництво музею регулярно влаштовує дні відкритих дверей. Ми з вами теж відвідали його, пам'ятаєте? (так).

- Але раніше це була парафіяльна школа Воскресенської церкви, що на задньому плані фотографії. В цій школі навчалися діти віком від 8-9 років, процес навчання тривав всього три роки, впродовж нього діти вивчали «Закон Божий», каліграфію, арифметику, вчилися читати. Для навчання було розроблено та випущено спеціальні підручники й відповідну літературу.

- Церковнопарафіяльні школи відіграли значну роль у розвитку початкової освіти тих часів, виступаючи основним джерелом знань, навчаючи дітей грамотності, зміцнюючи християнську мораль. Парафіяльні школи були єдиним способом здобути грамоту сільськими дітьми.

- Дітки, вам сподобалась така цікава розповідь про минуле нашого міста? (так).

- Добре. Ви уважно слухали, і гарно себе поводити, тому наступного дня ми зіграємо в гру «Як було раніше та як зараз», аби ви краще запам'ятали те, що я сьогодні вам розповіла.

Мовленнєва гра «Вибери назву свого міста із декількох»

Завдання: засвоєння назви рідного міста; розвиток уваги, зосередженості, спритності; збагачення словникового запасу дітей назвами інших міст; виховання любові до рідного міста.

Хід гри: Вихователь називає підряд три-чотири назви міст, а діти повинні голосно промовити назву саме свого міста. Гра проводиться декілька разів з використанням назв різних міст.

По аналогії проводиться гра на запам'ятовування назви вулиці «Вибери назву своєї вулиці із декількох» як форма індивідуальної роботи.

Також, цю гру можна проводити в різних варіаціях з використанням відповідних жестів або умовних позначок, наприклад, карток зеленого та червоного кольору.

Мовленнєва гра «Вибери назву свого міста із декількох» (з використанням умовних позначок)

Завдання: засвоєння назви рідного міста; розвиток уваги, зосередженості, спритності; збагачення словникового запасу дітей назвами інших міст; виховання любові до рідного міста.

Матеріали: картки зеленого та червоного кольору для кожної дитини.

Хід гри: Вихователь називає підряд три-чотири назви міст, діти, почувши назву свого міста, піднімають картку зеленого кольору, чуючи назву іншого міста – піднімають картку червоного кольору відповідно. Гра проводиться декілька разів з використанням назв різних міст.

Мовленнєва гра «Моє місто таке...»

Завдання: уточнювати та узагальнювати знання дітей про місто Батурин, розширювати та активізувати словник, поповнювати словниковий запас дітей прикметниками, тренувати у вживанні простих речень; розвивати логічне мислення, ініціативність; виховувати любов до рідного міста, його природи.

Матеріали: фотографії історичних пам'яток та краєвидів міста Батурин.

Хід гри:

Вихователь робить невелику розповідь про місто з використанням фотокарток, потім дає слово кожній дитині.

Вихователь: Батурин – історичне місто Чернігівської області з неймовірною природою, вдалим географічним положенням та могутнім історичним минулим. В нашому місті безліч культурних та історичних пам'яток, місць для відпочинку та перебування у природі. Наше місто дуже гарне та мальовниче.

- Прошу вас поміркувати, та сказати, яке місто Батурин на вашу думку.
- Я буду передавати по-черзі кожному з вас фотокартку міста, а ви будете казати: «Місто Батурин таке...». Згодні? (так)

Вихователь по-черзі передає фотокартку міста, та дає слово дитині. Кожен вихованець називає один прикметник. Вихователь звертає увагу дітей, що потрібно говорити повним реченням.

Дитина 1: Моє місто Батурин таке красиве;

Дитина 2: Моє місто Батурин таке екологічне.

Гра повторюється, поки всі діти не скажуть свою думку.

Бесіда «Хто живе на вулиці... поряд зі мною»

Завдання: уточнювати та узагальнювати знання дітей про вулицю, на якій вони проживають, розширювати та активізувати словник, тренувати у вживанні простих речень; розвивати логічне мислення, ініціативність; виховувати любов до рідного міста, вулиці, людей, що проживають поряд.

Матеріали: фотографії вулиць, на яких проживають діти.

Хід бесіди:

- Дітки, зараз ми з вами поговоримо про вулиці, на яких живе кожен з вас, та людей, що проживають поряд.

- Вулиця, на якій знаходиться мій будинок, має назву Гетьманська, в честь гетьманів, що правили в Батурині в ті часи, коли наше місто Батурин було столицею Лівобережної України. Вулиця моя широка, густозаселена (вихователь, ведучи свою розповідь, показує фото). За будинками, що розміщені навпроти моєї оселі, починаються безкраї поля, на яких вирощують кукурудзу, соняшник.

- Навпроти мене проживає моя бабуся – Корольова Ольга Іванівна, її будинок теж знаходиться на вулиці Гетьманській, але має інший номер. Також вулиця Гетьманська – найдовша вулиця нашого міста Батурин.

- А тепер, будь ласка, розкажіть про свої вулиці. Даша, прошу.

Розповідь дитини може виглядати так:

- «Мій будинок знаходиться на вулиці Т. Г. Шевченка. Мама розказала мені, що вулиця названа на честь видатного українського письменника Тараса Григоровича Шевченка. Поряд зі мною живе разом зі своїми батьками моя

подружка Таня, її будинок теж знаходиться на вулиці Т.Г. Шевченка. А на літо до бабусі приїздить мій друг Тимофій, її будинок недалеко від мого, і він знає, що вулиця, на якій живе його бабуся, названа в честь письменника Т.Г. Шевченка».

Методичні рекомендації: обов'язковим є неодноразове промовляння назви своєї вулиці під час розповіді. Якщо дитина не відповідає самостійно, вихователь дає запитання, які б спонукали дошкільника на розповідь.

Художньо-мовленнєва вправа «Створення реклами нашого міста для гостей та туристів»

Завдання: збагачення словникового запасу дітей прикметниками; вправляння у вживанні простих речень; розвиток вміння говорити повним реченням; активізування словникового запасу; розвиток креативності, кмітливості, навичок колективізму; виховання любові до рідного міста.

Матеріали: фотографії історичних та культурних пам'яток міста Батурин та природних парків; зображення гербу міста.

Хід вправи:

1. Ігровий момент.

Вихователь: Дітки, всі ми любимо наше чудове місто Батурин за його природні багатства, історичне минуле, видатних людей, що зробили свій вклад у розвиток міста.

- Як ви знаєте, Батурин є туристичним містом, сюди кожного дня приїздить безліч відвідувачів. Але, від працівників музеїв нашого міста до мене дійшла інформація, що останнім часом туристів стало приїздити набагато менше. Тому колектив всіх музейних комплексів Батурина звернувся до вас – діток старшої групи, з проханням створити гарну рекламу міста Батурин, аби знов привернути увагу туристів.

2. Розповідь вихователя «Що таке реклама»

Вихователь: Із занять з економічної культури ви вже знаєте, що таке реклама, але я трошки нагадаю.

- Реклама – це популяризація товарів, місць з метою привернути увагу покупців, споживачів, глядачів, відвідувачів, поширення інформації про когось, щось для створення популярності.

- Тобто реклама повинна привернути увагу людей до нашого міста. Для цього нам потрібно показати наше місто з гарної сторони, розказати про всі історичні та культурні пам'ятки, а також особливості природи Батурина.

3. Креативна робота в підгрупах

Вихователь: Для того, щоб якісно та різноманітно створити рекламу, ми об'єднаємося в підгрупи, і кожна підгрупа, на основі фотокартки, яку я надам, створює розповідь про конкретне місце нашого міста.

Вихователь ділить дітей на п'ять підгруп та роздає кожній по фотокартці, а саме: фото Кочубеївського парку, цитаделі Батуринської Фортеці, річки Сейм, палацу Кирила Розумовського та Воскресенської церкви. Діти, розглянувши фотокартки, створюють у групі рекламну розповідь за зразком вихователя, що включає: назву культурної зони, опис її зовнішнього вигляду, що цікавого можна побачити в цій місцевості. За потреби, вихователь допомагає дітям.

4. Підсумки

Вихователь: Дітки, ви молодці, всі дуже гарно та інформативно розповіли про наше місто. Після такої реклами до нашого міста знов буде приїздити безліч туристів та гостей.

Дидактичні ігри

Дидактична гра «Листочок передавай, правило називай!»

Завдання: розвивати спритність, кмітливість, пам'ять та мислення; виховувати любов до рідного міста, бережливе ставлення до природи міста; визначити рівень сформованості вміння чемно поводитись на екскурсіях та прогулянках в природу та уміння охайно та обережно взаємодіяти з об'єктами природи рідного міста.

Діти стоять у колі, та передають листочок, називаючи правила поведінки під час перебування у парку, наприклад:

- Не можна ламати гілочки;
- Не можна руйнувати гнізда пташок;
- Не можна виривати квіти;
- Не можна кидатися землею та камінчиками;
- Не можна кидати будь-що у тварин та птахів;
- Не можна залишати сміття після себе.;
- Забороняється брати до рук гриби;
- Не можна куштувати ягоди;
- Не можна галасувати;
- Не можна розкидати прибране листя на стежинки.

Дидактична гра «Загадкова скринька»

Завдання: розвивати ініціативність, кмітливість, пам'ять; виховувати повагу до історичних постатей рідного міста; визначити рівень засвоєння дітьми інформації про гетьманів Батурина та їх атрибутики.

Матеріали: скринька; булава, шабля, пернач, порохівниця, кинджал, печатка, корона, пояс, окуляри.

Хід гри:

Вихователь: Давайте пограємо з вами в гру, та визначимо правильні атрибути гетьманів.

Вихователь по-одному дістає зі скриньки предмети, а діти називають їх, та кажуть, є цей предмет атрибутом гетьмана чи ні. Гра продовжується доки всі предмети зі скриньки не будуть дістані.

Після відповідей дітей стосовно кожного атрибуту, вихователь робить коротеньку розповідь.

Дидактична гра «Що до чого відноситься»

Завдання: вправляти у вмінні групувати зображення рослин та співвідносити їх з місцевістю зростання; збагачувати словниковий запас; з'ясувати рівень засвоєння дітьми матеріалу з теми «Природа рідного міста».

Вихователь пропонує дітям розглянути картки, на яких зображено рослини міста Батурич та схематичні зображення Кочубеївського парку та річки Сейм. Дітям потрібно лініями з'єднати зображення рослини та місце її зростання. За бажанням малюнки можна розмалювати.

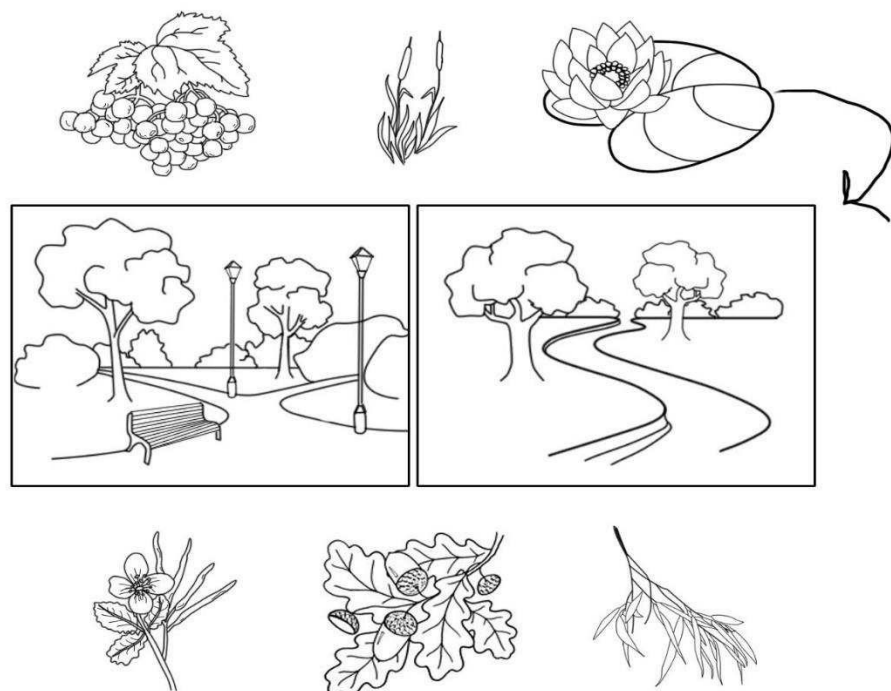

Рис. 1. Картка до дидактичної гри «Що до чого відноситься»

Дидактична гра «Як було раніше та як зараз»

Завдання: вправляти в умінні групувати зображення за схожістю; розвивати кмітливість, пам'ять, увагу, художній смак; виховувати любов до рідного міста; з'ясувати рівень засвоєння дітьми історичних відомостей про рідне місто.

Матеріали: картки із фотографіями пейзажів та будівель міста в минулому та на сьогоднішній день.

Вихователь пропонує дітям розглянути картки. Дітям потрібно накласти картки із фотографіями частин міста у минулому на картки із фотографіями міста на сьогоднішній день.

Художньо-практичні методи

Доречним буде активне застосування художньої діяльності та засобів образотворчого мистецтва як ефективну форму художнього засвоєння дітьми навколишньої дійсності, в процесі якої вони зображають предмети і явища, виражають своє ставлення до них.

Сюжетне малювання «Намалюй свою вулицю»

Завдання: учити дітей передавати в сюжетному малюнку враження від спостереження за своєю вулицею, передавати форму, пропорції, просторове розміщення предметів; розвивати естетичне сприйняття навколишнього, просторове мислення, зорову пам'ять, інтерес до малювання; виховувати любов до рідного міста, вулиці, на якій проживає дитина.

Матеріали: олівці, аркуші паперу, малюнок вихователя для прикладу.

Методичні рекомендації: під час малювання обов'язковим є неодноразове промовляння дітьми назви своєї вулиці. Для цього вихователь дає відповідні запитання дітям, спонукає дітей до бесіди між собою.

Творче завдання «Розмалюй герб міста Батурина»

Під час години вільних ігор дітей у другій половині дня, в якості розмальовок дітям можна запропонувати домалювати герб, застосувавши цікавий ігровий момент: «Олівці жваво почали розмальовувати герб нашого міста Батурина, але потім...забули, які потрібно використати кольори! Тому звернулись до нас, з проханням їм допомогти». При цьому зразок гербу повинен бути в полі зору дітей.

Наочні методи

Протягом року потрібно проводити з дітьми екскурсії в природу, у процесі яких активно розвивається не лише почуття любові до природи рідного міста, а ще й сенсорна культура, мовлення, пізнавальні процеси та естетико-екологічна культура, діти отримують систематизовані знання про об'єкти природи та їх взаємодію [9].

Проводити екскурсії необхідно в різні пору року, щоб діти помічали зміни в природі найближчого оточення, притаманні кожному сезону. Також доречним буде приурочування екскурсій в природу до цвітіння певних квітів, наприклад, троянд на алеї в парку Кочубея, або період виділення пилці вербою плакучою біля річки Сейм.

Для дітей молодшого та середнього дошкільного віку доцільно організувати екскурсії до Кочубеївського парку, адже він знаходиться на доступній для дітей цього віку відстані, і насичений розмаїттям флори, що є приманною даній місцевості. Парк налічує більше 30 видів дерев, безліч чагарників та кущів як природного зростання так і насаджених людиною. Навколо будинку генерального судді В. Кочубея знаходяться клумби з традиційними для української місцевості квітами, такими як чорнобривці, мальви, конвалії, жоржини. Біля центрального входу до музею зростає декілька кущів калини як символу народності та краси. Крім того, на території Кочубеївського парку є рослини, занесені до Червоної книги України, а саме: цибуля ведмежа, шафран сітчастий та підсніжник білосніжний. Також, як зазначалося вище, на території знаходиться діюча пасіка в честь відомого бджоляра П. Прокоповича.

Дітям старшого дошкільного віку можна запропонувати екскурсії до річки Сейм з включенням різних форм роботи, таких як читання художніх творів на березі річки, плетіння віночків та опускання їх у воду, рухливі ігри народознавчого характеру, збирання гербаріїв. Обов'язковим пунктом у плані

проведення екскурсії до Сейму є спостереження за рослинами, притаманними для цієї місцевості. Найвідомішими представниками лучної рослинності заплави р. Сейм є мітлиця тонка, костриця червона, тонконіг лучний, занесений до Червоної книги України косарик тонкий. Серед представників тваринного світу зустрічається кумка ставкова та озерна, гостроморда жаба, серед пташок – берегова ластівка, сірий журавель [9].

Екскурсія з дітьми старшого дошкільного віку.

Тема: «Золота пора у Кочубеївському парку»

Завдання: збагачувати знання дітей про осінній парк, звернути увагу на те, що листя дерев змінило колір, деякі дерева вже без листя; розширювати знання про рослинний світ парку, уявлення про таких тварин, як білка; розвивати допитливість, інтерес до пізнання, увагу, просторові уявлення; виховувати любов до природи рідного міста, бажання оберігати та піклуватися про неї.

Попередня робота: бесіда з дітьми про ознаки осені, про кольори, властиві осіннім пейзажам. Читання вірша Тамари Коломієць «Осінь», розглядання та обговорення фотографій Кочубеївського парку в осінню пору.

Хід екскурсії:

Вихователь: Дітки, яка чудова сьогодні погода: сонячна, тепла!

Пропоную вам послухати вірш Надії Красоткіної, аби зрозуміти, куди ми сьогодні вирушимо у подорож.

Вірш Надії Красоткіної «Чарівний парк»

А парк такий чарівний, як у казці,
 Весь розмальований у теплі кольори.
 Мов скупаний у щедрості і в ласці,
 А сонце шле проміннячко згори,
 Підсилює осінню позолоту,
 Дарує світло, радість і тепло.
 Чарівне і казкове все достоту,
 І над усім ще й неба синє тло.

І так красиво, що й не розказати,
 Якось раптово пожовтіло все.
 І хочеться стежками мандрувати...
 А вітер легко листячко несе,
 Таке красиве, різнокольорове,
 Берізкам чеше коси золоті.
 Усе насправді дуже загадкове,
 Й не кожен раз трапляється в житті
 І краєвид, що серце завмирає,
 І в небі ніжна синява дзвінка,
 Й краса, що в саму душу заглядає...
 Пора осіння світла і п'янка...[61].

Вихователь: Про яку пору року цей вірш? (осінь).

- Що описує поетеса у своєму вірші? (парк). Правильно, наша екскурсія сьогодні буде до осіннього парку. Хто знає, як називається парк у місті Батурин? (Кочубеївський парк). Правильно, хто знає, чому парк має саме таку назву? (тому що колись там знаходився будинок генерального судді Кочубея).

- Правильно. Тут відбувалися суди, а генеральним суддею був Василь Кочубей, що проживав будинку в парку разом із сім'єю.

- Всі готові до подорожі? (так)

По дорозі, вихователь звертає увагу дітей на різні дерева, їх колір, грає в дидактичну гру «Назви дерево».

Вихователь: Дітки, погляньте, перед нами красивий та мальовничий парк, але перед тим, як зайти до нього у гості, давайте пограємо у гру «Листочок передавай, правило називай!», адже нам потрібно пригадати правила поведінки у парку.

Гра «Листочок передавай, правило називай!»

(Діти стоять у колі передають листочок та називають правила поведінки у парку)

- Не можна ламати гілочки;
- Не можна руйнувати гнізда пташок;
- Не можна виривати квіти;
- Не можна кидатися землею та камінчиками;
- Не можна кидати будь-що у тварин та птахів;
- Не можна залишати сміття після себе.;
- Забороняється брати до рук гриби;
- Не можна куштувати ягоди;
- Не можна галасувати;
- Не можна розкидати прибране листя на стежинки.

Вихователь: Молодці, чемні дітки, тепер парк радо запрошує вас до себе у гості. Подивіться, як красиво в осінньому парку, стоять могутні дерева, гарно оздоблені квітники, співають пташки та мерехтять крилами безліч метеликів.

- Дітки, чим пахне у парку? (травною, деревами, осіннім листям).
- Давайте дізнаємось, які дерева є у лісі, відгадавши декілька загадок.

Відгадування загадок.

Що за дерево, чий цвіт

Пахне медом на весь світ? (*Липа*)

Дерево росте крислате,

Листям різьбленим багате.

Примостились під листочки

В тубетесчках синочки. (*Дуб*)

Як прийде весна в садочок –

До лиця білий віночок,

Ну а восени цій кралі

Приглянулися коралі. (*Калина*)

Мов зелений їжачок, Має безліч голочок.

Поспішає до оселі

В новорічні дні веселі. (*Ялинка*)

Чорно-біла одежина,

Зверху – листяна хустина.

Як весна – дарує сік, – П’ємо радо цілий рік. *(Береза)*

Зелені їжачки почіплялись за гілки.

Хто зірветься з деревини,

Той колючу шубу скине. *(Каштан)*

Стовбур рівний, як колона,

А листочки, як корона. *(Клен)*

Вихователь: Справді, дуже багато різних дерев у росте у парку, тому він такий різнобарвний та красивий.

- Взагалі у Кочубеївському парку налічується більше 30 видів дерев та чагарників, серед яких найвідоміші дуб звичайний, клен гостролистий, ясен звичайний, тополя біла, калина та ряд інших дерев.

- Дуже красива у цю пору калина, погляньмо на неї. Окрім краси, її ягоди ще й дуже корисні, їх висушують, заморожують, перетирають з цукром, аби зберегти найдовше. Потім ягоди калини додають у чай, або просто їдять по декілька ложечок у день, адже в них дуже багато вітамінів, які захищають організм людини від поганих хвороб!

- Але окрім дерев, тут багато трав, серед яких переважає яглиця звичайна, зараз ми на неї поглянемо *(вихователь підводить дітей до трави, наголошує на її особливостях та продовжує розповідь)*.

- Яглиця – багаторічна тіньовитривала рослина, яка з’являється рано навесні, а у пору цвітіння (червень-липень) сягає заввишки більше одного метра.

- Яглиця – смачна харчова рослина, вельми корисна людям у якості весняної зелені, адже її свіжі листки мають багато вітамінів та мікроелементів.

- Також дуже часто в нашому парку зустрічається чистотіл звичайний – відома з давніх-давен лікарська рослина *(вихователь показує діткам чистотіл)*.

Вихователь: Діти, давайте зупинимось, та зробимо тишу, і послухаємо, як говорить ліс.

- Що ви почули? (шарудить листячко, співають пташки, шумлять гілочки)

Гра «З якого дерева листочок?»

(Вихователь роздає діткам листячко, а вони знаходять відповідне дерево)

Вихователь: Вітер по лісу літав, листячко золоте рахував. Ось кленовий, ось із липи, ось з осики, із калини та з берізки золотий. 1,2,3 дерево своє знайди!

Вихователь: Молодці.

- А як ви гадаєте, що за могутній велетень? (дуб). Пам'ятаєте у загадці, говорилося, що у нього безліч синочків, що це за синочки? (жолуді).

- Правильно, давайте назбираємо жолудів у ось цей кошик, щоб у садочку зробити цікаві поробки (діти збирають жолуді у кошик).

Вихователь: Але окрім дерев, куців та рослин, хто ще є в парку? (тварини, птахи).

- Вірно. В Кочубеївському парку діже велика чисельність однієї тваринки. Я вам загадаю загадку, а ви спробуйте відгадати, кого я маю на увазі.

На дубочку у дуплі

Сестроньки живуть руді

Люблять шишки і горішки

І грибків поїсти трішки

Працьовиті наче бджілки

Ці руді сестриці... *(Білки)*.

- Авжеж, це білки. Скажіть, чим вони харчуються? (горіхами, ягодами)

- Зрозуміло, лісовими горіхами, але не тільки ними, крім горіхів в раціон харчування білки входять жолуді, насіння хвойних дерев: ялини, сосни, кедра та інших, також гриби і різні зерна. Будучи всеїдною твариною, білка не проти поласувати і різними жуками, жабами, ящірками і навіть яйцями деяких птахів.

- Чи знали ви таку інформацію про білок? (діти дають відповіді).

Вихователь: Добре, а тепер трохи розізнаємося, та пограємо у рухливу гру «У ведмедя у бору».

Гра «У ведмедя у бору»

На одній стороні галявини проводиться межа - це узлісся. За межею, на відстані 2-3 кроків окреслюється місце для ведмедя. На протилежній стороні будинок дітей. Вихователь призначає ведмедя, інші діти - у себе вдома. Вихователь каже: «Йдіть гуляти!». Діти направляються до узлісся, збираючи ягоди, гриби, імітуючи руху і хором говорять: «У ведмедя у бору, гриби, ягоди беру. А ведмідь сидить і на нас ричить». Ведмідь в цей час сидить на своєму місці. Коли грають вимовляють «Гарчить!» ведмідь встає, діти біжать додому. Ведмідь намагається їх зловити - торкнутися. Спійманого ведмідь відводить до себе. Після 2-3 спійманих вибирається новий ведмідь.

Правила: Ведмідь має право вставати і ловити, а гравці - тікати додому тільки після слова «гарчить!». Ведмідь не може ловити дітей за лінією будинку.

Вихователь: Молодці, трохи побавилися, а тепер пропоную вам підійти до дерева, яке вам подобається, обійняти його, подарувавши частинку свого тепла. Вдихніть свіже повітря, послухайте спів пташок (діти обирають собі дерево).

Вихователь: (збирає дітей коло себе) Наша екскурсія закінчується, вже час прощатися з Кочубеївський парком.

- Давайте перевіримо, чи не залишили ми після себе сміття (перевіряють).
- Ми обов'язково завітаємо до парку в іншу пору року, а зараз скажемо разом «До побачення Кочубеївський парк, до зустрічі»

По дорозі додому діти діляться враженнями. А у групі – виготовляють поробки з жолудів.

Нетрадиційні форми роботи з дітьми

Зараз доволі популярними стали нетрадиційні форми роботи з дітьми дошкільного віку, такі як дослідницько-пошукова діяльність, брейн-ринги, квести.

Для дітей старшого дошкільного віку можна провести квест на тему: «Стежками Кочубеївського парку», побудований у вигляді цікавої гри, під час якої діти будуть проходити територію парку по заданому картою маршрутом, відмічаючись на зупинках, та розв'язуючи цікаві завдання на кожній із них. Така форма роботи з дітьми пов'язує в собі фізичний, розумовий, емоційний розвиток, збагачує словниковий запас дітей, розвиває колективізм, спритність та кмітливість.

Квест для дітей старшого дошкільного віку.

Тема: «Стежками Кочубеївського парку»

Завдання: розвиток розуміння взаємозалежності та взаємозв'язку людини з природою; виховання дбайливого ставлення до навколишнього середовища, бажання піклуватися про природу міста; розвиток спритності, кмітливості, ініціативності, логічного мислення та уваги; вироблення елементів екологічної свідомості; виховання любові до рідного краю, його природи та історичного минулого.

Матеріали: карта маршруту; прапорці для кожної зупинки; наліпки-смайлики для нагороди учасників та блокнот для головного призу.

Хід квесту:

Вихователь: Дітки, сьогодні мені на поштову адресу прийшов лист від нащадка генерального судді часів гетьманщини Василя Кочубея, своє ім'я він не написав, нажаль. По його словах, до нього дійшли чутки, неначе жителі міста Батурин почали забувати свою історію та цінувати природу парків, озер та річок. А ще він пише, що люди переплутали факти про парк В. Кочубея.

- Написав він нам не випадково. Цей незнайомець прислав мапу, і просить відправитися в похід до Кочубеївського парку, відвідати всі пункти, позначені на карті, та відновити правильну інформацію про місто Батурин, Парк Василя Кочубея, його природу та згадки щодо історичних подій. - Як ви думаєте, ми зможемо допомогти? (так)

- Отож відкриємо мапу, та відправляємося в похід

Вихователь розгортає мапу та уважно розглядає її разом з дітьми, визначає маршрут та основні зупинки.

Вихователь: На мапі позначені основні зупинки сьогоdnішнього маршруту:

1. Початок маршруту;
2. Біля клену;
3. Біля яру;
4. Стежками парку;
5. Дуб дуплистий;
6. Пам'ятник Прокоповичу;
7. Будинок генерального судді Василя Кочубея;
8. Закінчення маршруту (основні ворота).

- Дітки, ми майже прийшли до парку. Правила нашої подорожі такі: на кожній зупинці я буду розповідати вам цікаві факти про історичні події, що відбувалися у Кочубеївському парку, інформацію про природу парку. Дуже уважно слухайте, та запам'ятовуйте сказане мною. Адже потім я буду давати запитання, і за правильні відповіді ви будете отримувати призи, які передав нащадок генерального судді. А той, хто дасть більше всього правильних відповідей, отримає головний приз.

- Домовилися? (так).

Зупинка 1. Початок маршруту

Вихователь: Ось ви знаходитеся під зеленими шатами Кочубеївського парку, які утворюють безліч дерев, серед яких ясен, тополя біла, береза, дуб звичайний, калина, в ярусі трав переважає яглиця звичайна, чистотіл звичайний, але найбільше в парку дерев під назвою клен гостролистий, якого ви можете побачити на кожному кроці. А восени, коли опадає листя, вся земля парку густо застелена різними за розміром та кольором листочками з гострими кінчиками.

- Скажіть, будь ласка, тож яке дерево має найбільшу чисельність у Кочубеївському парку? (клен гостролистий)

Протягом всього квесту вихователь роздає діткам наліпки-смайлики за правильні відповіді.

Зупинка 2. Біля клену

Вихователь: Як ви вже зрозуміли, клен – найпопулярніше дерево у парку. Я розкажу трохи про нього, але уважно слухайте мою розповідь, адже розповідатиму я не лише про клен.

- Клен гостролистий – велике дерево, до 25-30 метрів заввишки. Листки має цілісні, великі. Квіточки дрібні, численні. Цвіте клен у травні. Цвітіння клена – то весняне свято для бджіл та бджолярів. Ще до початку цвітіння у дерева починається сокорух. Кленовий сік корисний, і значно солодший від березового.
- Під тінню клену гарно порозросталися парком папороті, навколо яких ходить багато легенд.

- Скажіть мені, сік якого дерева солодкіший: клену чи берези? (клену)

- Які рослини добре себе почувають під тінню дерев парку? (папороті)

Зупинка 3. Біля яру

Вихователь: Трохи пройшовши далі, ми бачимо перед собою Яр. В минулому, при В. Кочубеї він був ставком, штучно виритим тут у вже давно пересохлому руслі річки Чорної, що століття тому несла води затишною природною дібровою. Ставок був зроблений для найменшої та найулюбленішої доньки подружжя – Мотрі.

- При будівництві виявилось, що ґрунт у парку не підходящий, і вода не трималася в ставку. Тоді з річки Сейм возами звозили природний мул, яким вимощували дно водойми. Навколо ставка було висаджено бузок та привезено лебедів, щоб тішити своїм виглядом Мотрю.

- Дітки, скажіть, будь ласка, що раніше було на місці цього яру? (ставок)

- Як називалася річка, що декілька століть тому текла природної дібровою? (річка Чорна)

- Для кого був зроблений ставок? (для Мотрі – дочки В. Кочубея).

4. Стежками парку

Вихователь: Йдемо далі по стежці, і потрапляємо на ділянки, які представлені липовим та кленово-дубовим лісом, з трав'янистим покривом із яглиці, купини запашної та кропиви дводомної.

- Липа серцелиста в пору цвітіння сповнює все довкола медовими пахощами. Серцелистою це дерево зветься тому, що її листя схоже за формою на серце. Квіти липи широко використовують у науковій та народній медицині. Липовий час є справжнім еліксиром для пом'якшення в горлі і грудях хворого при простудах, також чай з липового цвіту має дуже приємний та ніжний смак.

- Купину запашну можна знайти у парку в травні. Вона використовується як лікарська. Але будьте обережні, ця рослина є отруйною!

- Кропива – досить поширена рослина, яку можна знайти повсюди. Але це зовсім не робить її нецікавою та непотрібною. Кропива – справжній полівітамінний препарат. Кропиви застосовують у народній та науковій медицині, споживають у салатах, перших стравах, також активно застосовують для годування худоби.

- Дайте відповіді на такі запитання:

- Чому липа, яка росте в Кочубеївському парку називається серцелистою? (тому що її листя схоже за формою на серце).

- Чи можна вживати в їжу купину запашну? (ні, вона отруйна)

- Де застосовують кропиви? (у народній медицині, споживають у салатах, перших стравах).

Зупинка 5. Дуб дуплистий

Вихователь: Фахівці стверджують, що дубам, котрі розбрелись по території Кочубеївського парку, понад 300 років.

- Дуб Дуплистий, котрого народ назвав «дуб Мотрі». Під ним вперше відкрилась у своєму коханні до Мазепи Мотря. Під ним вони часто сиділи поряд, а гетьман співав коханій свої пісні та думи. Дупло цього красеня дерева слугувало поштовою скринькою для записок закоханих.

- На честь великого кохання та пам'ять про дуплистого дуба тут встановлено пам'ятний знак 22 травня 2003 року, який ми зараз бачимо перед собою.

- Як називається цей дуб? (дуб дуплистий)

- Чим слугувало дупло дуба? (поштовою скринькою)

- На честі чийого кохання встановлений цей пам'ятний знак? (Мазепи та Мотрі)

- Дітки, тут так тихо і чути милозвучні співи птахів. Пропоную трохи розім'ятися та пограти в гру «Стоп – тілом не рухай, спів пташок послухай».

Рухлива гра «Стоп – тілом не рухай, спів пташок послухай»

Правила гри: Дітки стають в довільному порядку, коли вихователь дає команду «Грайся» дітки бігають, стрибають, танцюють. Коли вихователь дає команду «Швидше зупиняйся» дітки зупиняються та застигають у одному положенні. Гра повторюється декілька разів.

- Молодці, погралися, гарно розім'ялися. Тож продовжуємо наш маршрут!

Зупинка 6. Пам'ятник Прокоповичу

Вихователь: Ми підійшли до пам'ятника П.І. Прокоповичу. Він – визначний бджоляр світового масштабу, основоположник рамкового вулика. Саме він започаткував першу в Україні школу бджолярів за околицею міста Батурин – у селі Пальчики.

- Визнання Прокоповичу приніс винахід першого в світі розбірного вулика.

- На честь видатного бджоляра тут встановили пам'ятник та символічно висадили рівну липову алею, по якій ми зараз пройдемося з вами.

- Ким був Петро Іванович Прокопович? (бджолярем)

- Що принесло трудівнику найбільше визнання? (винаходження розбірного вулика)

- З яких дерев було висаджено алею на честь бджоляра? (з лип)

Зупинка 7. Будинок генерального суду

Вихователь: Ми підійшли до серця парку – будинку генерального судді Василя Кочубея. Зверніть увагу на завітчаний квітник, що обгортає своїми обіймами музейну споруду. Тут і чорнобривці, і мальви, а в далечині видніється красивий кущ калини.

- Василь Кочубей був генеральним суддею у часи, коли місто Батурин було столицею Лівобережної України. Окрім цієї споруди на території парку розміщувався сам маєток, в якому проживав суддя зі своєю дружиною та дітьми.

- Ким був Василь Кочубей у період, коли місто Батурин було столицею Лівобережної України? (генеральним суддею)

Зупинка 8. Закінчення маршруту

Вихователь: Зверніть увагу на цей величавий та прекрасний кущ калини – символу нашої держави. Він росте тут, неначе нагадуючи, що ми з вами – справжні Українці, що повинні знати своє місто, володіти інформацією про його пам'ятки культури, оберігати та піклуватися про її природу.

- Ось і завершилась наша захоплююча подорож до Кочубеївського парку. Ви всі були дуже уважні та слухняні, правильно відповідали на запитання. А ваші відповіді я записувала, і тепер можу відправити зворотного листа до нащадка Василя Кочубея, щоб він був впевнений, що жителі Батурина: як великі, так і малі, знають все про своє місто, люблять його природу.

Вихователь підраховує кількість зібраних наліпок-смайликів, дарує втішні призи тим діткам, які не сказала жодної відповіді. А тій, дитинці, що збрала найбільшу кількість – дарує головний приз – блокнот, в якому вона зможе малювати краєвиди міста та прикрашати сторінки наліпками, які здобула на квесті.

2.3. Перевірки рівнів сформованості у дітей дошкільного віку відчуття любові до м. Батурин

На контрольному етапі експерименту нами було проведено повторне анкетування дітей експериментальної та контрольної груп. Результати анкетування контрольної групи майже не змінилися, а експериментальної групи мали значне покращення. Як і на контрольному етапі експерименту всі діти знали назві рудного міста, але тепер 15 з 22 безпомилково називали назву річки, яка протікає через м. Батурин. Після проведеної роботи з батьками, виявилось що протягом формувального етапу експерименту всі діти разом з батьками по декілька разів відвідали ліс за околицями м. Батурин, парки і 12 дітей відповіли, що вони відвідували з батьками музей.

Після проведеної роботи вихователями з дітьми експериментальної групи 15 дітей знали яких квітів найбільше на території Палацу Кирила Розумовського, 12 відповіли яке дерево у Кочубеївському парку є символом кохання Мотрі Кочубей та Івана Мазепи. Розглянувши ілюстрації, 17 дітей впізнали Кочубеївський парк, 10 – відповіли, пам'ятник кому зображений на цій ілюстрації та де він знаходиться, 15 дітей безпомилково відповіли, на території якого з двох музейних комплексів міста Батурин є найбільше насадження рослини-символа України – калини, 12 діток правильно визначили, де проростає найбільше Ялиці звичайної та Чистотілу лікарського. Цікавою була бесіда, у процесі якої діти розповідали, який музейний комплекс в Батурині їм подобається більше всього та чому.

Порівняємо результати, які показали діти експериментальної групи на констатувальному і контрольному етапах експерименту.

Таблиця 2.6.

Порівняння рівня сформованості аксіологічного компоненту експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту (22 дитини)

	Констатувальний етап експерименту	Контрольний етап експерименту

	Кількість дітей	%	Кількість дітей	%
високий	2	9,1	5	22,7
достатній	8	36,4	12	54,6
середній	9	40,9	5	22,7
початковий	3	13,6	0	0

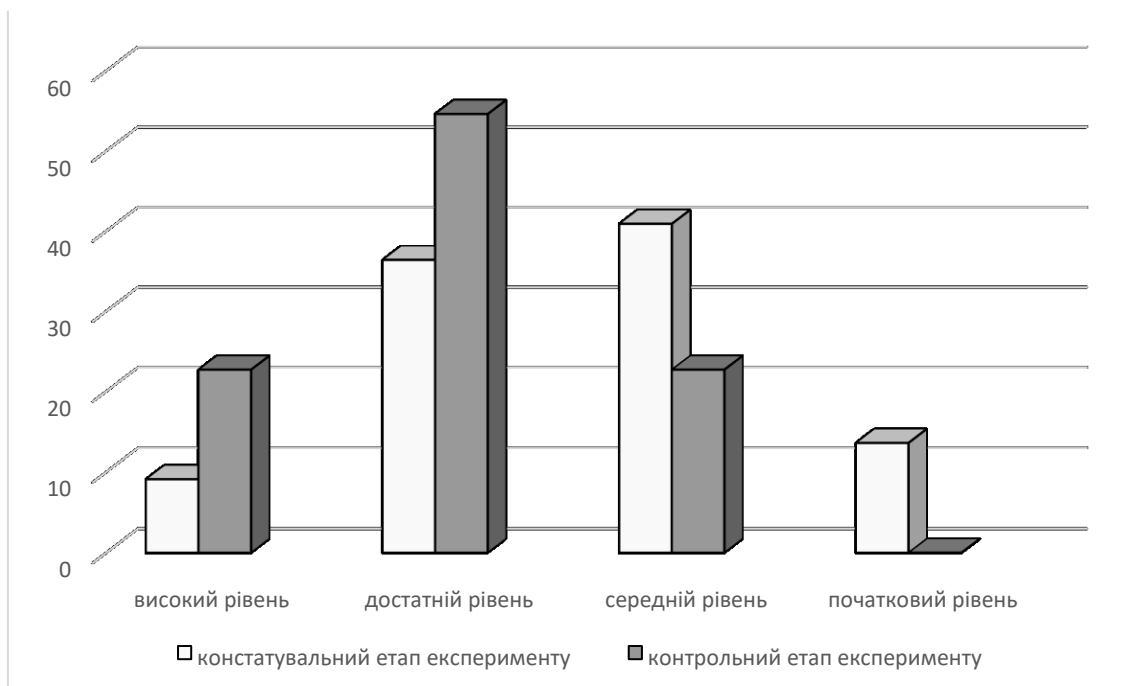

Рис. 2.5. Діаграма порівняння рівня сформованості аксіологічного компоненту експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту

Таблиця 2.7.

Порівняння рівня сформованості когнітивного компоненту експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту

	Констатувальний етап експерименту	Контрольний етап експерименту

	Кількість дітей	%	Кількість дітей	%
високий	2	9,1	6	27,3
достатній	7	31,8	11	50,0
середній	11	50,0	5	22,7
початковий	2	9,1	0	0

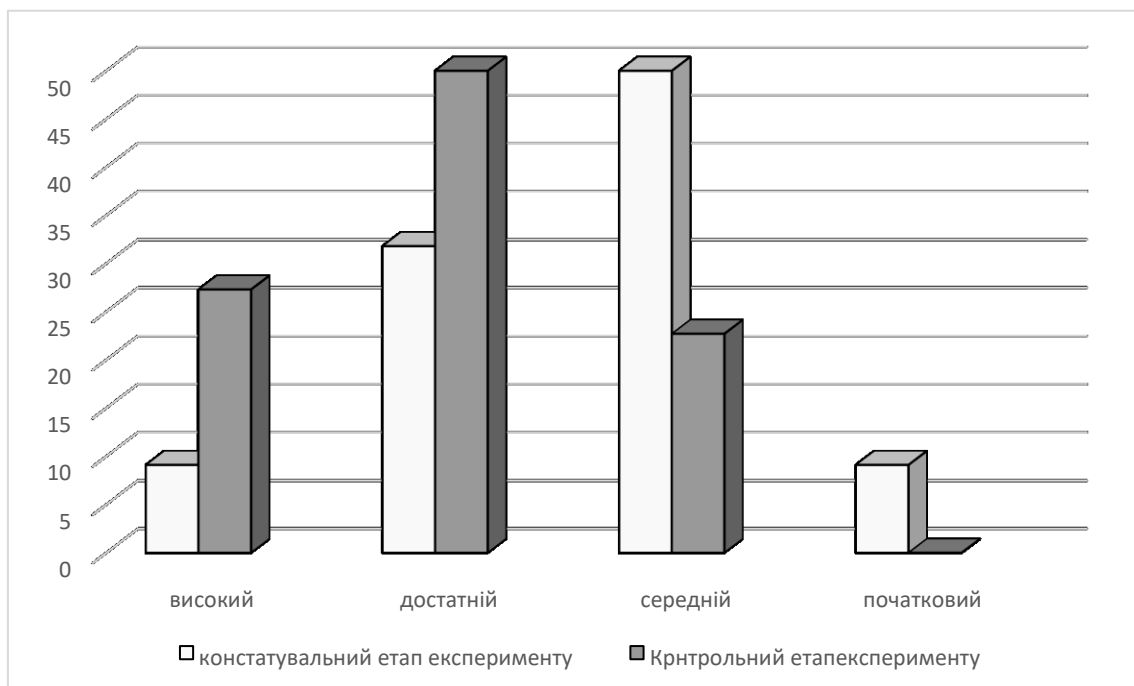

Рис. 2.6. Діаграма порівняння рівня сформованості когнітивного компоненту експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту

Таблиця 2.8.

Порівняння рівня сформованості емоційно-вольового компоненту експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту

	Констатувальний етап експерименту	Контрольний етап експерименту

	Кількість дітей		Кількість дітей	
		%		%
високий	1	1,5	4	18,2
достатній	6	27,3	10	45,5
середній	10	45,5	8	36,6
початковий	5	22,7	0	0

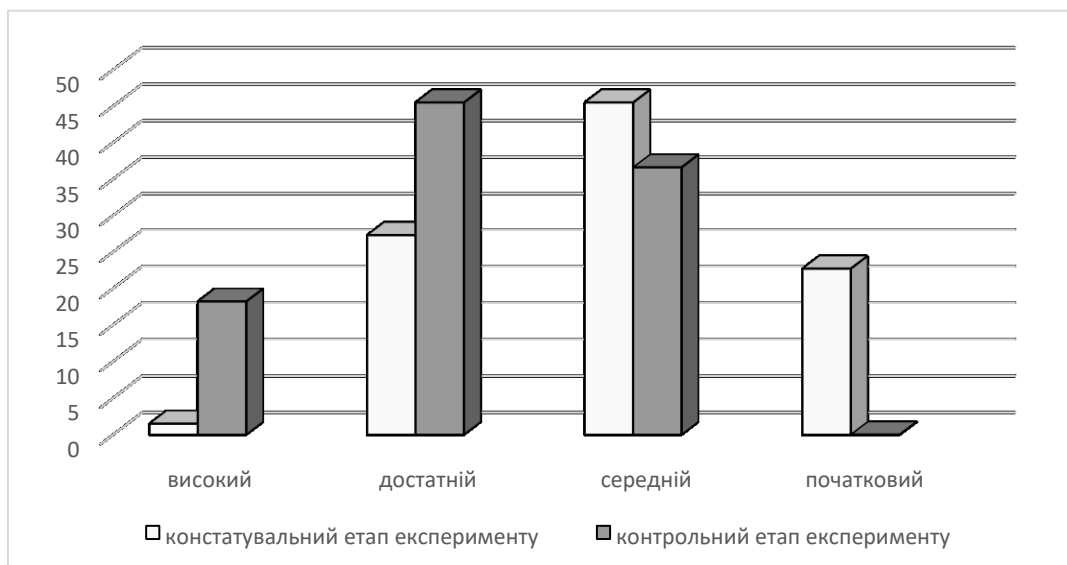

Рис. 2.7. Діаграма порівняння рівня сформованості емоційно-вольового компоненту експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту

Таблиця 2.9.

Порівняння рівня сформованості поведінкового компоненту експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту

	Констатувальний етап експерименту		Контрольний етап експерименту	
	Кількість дітей	%	Кількість дітей	%
високий	2	9,1	7	31,8

достатній	9	40,9	10	45,5
середній	11	50,0	5	22,7
початковий	0	0	0	0

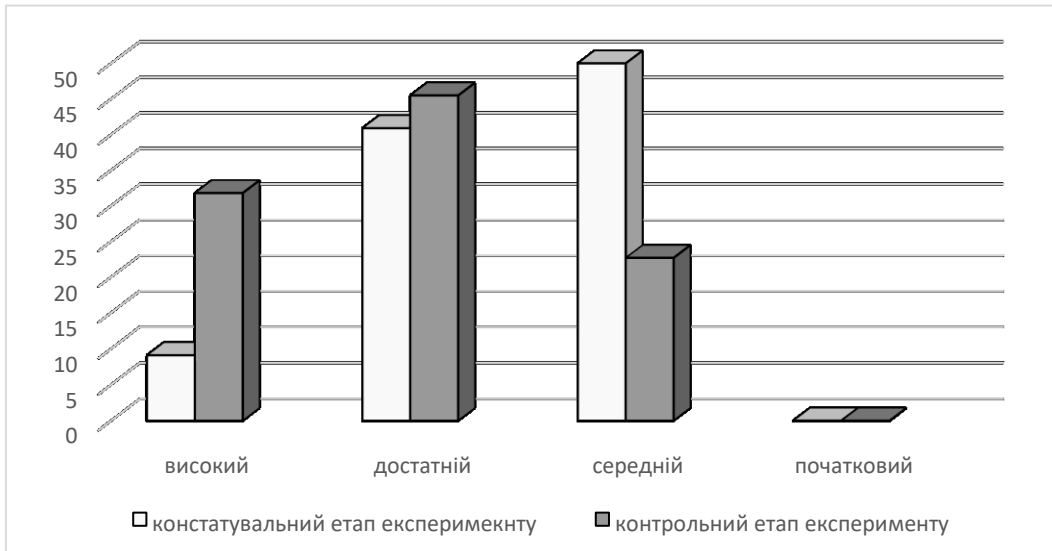

Рис. 2.8. Діаграма порівняння рівня сформованості поведінкового компоненту експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапах експерименту

Порівняємо рівні сформованості почуття любові до рідного міста Батурина у дітей експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапі експерименту

Таблиця 2.10.

Рівні сформованості почуття любові до рідного міста Батурина у дітей експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапі експерименту

	Констатувальний етап експерименту	Контрольний етап експерименту

Рівні	констатувальний етап експерименту				контрольний етап експерименту			
	високий	достатній	середній	початковий	високий	достатній	середній	початковий
<i>Аксіологічний компонент</i>	9,1	36,4	40,9	13,6	221,7	54,6	22,7	0
<i>Когнітивний компонент</i>	9,1	31,8	50,0	9,1	27,3	50,0	22,7	0
<i>Емоційновольовий компонент</i>	4,5	27,3	45,5	22,7	18,2	45,5	36,6	0
<i>Поведінковий компонент</i>	9,1	40,9	50,0	0	31,8	45,5	22,7	0
<i>Усереднене значення</i>	8,0	34,1	46,6	11,4	25,0	48,9	26,2	0

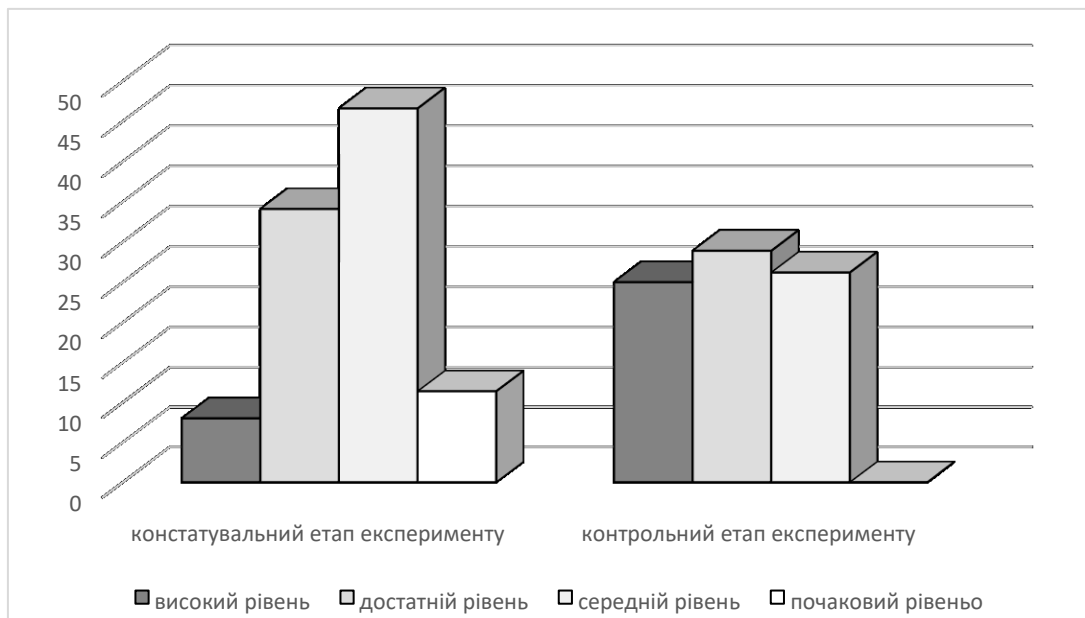

Рис. 2.9. Діаграма рівні сформованості почуття любові до рідного міста Батурин у дітей експериментальної групи на констатувальному та контрольному етапі експерименту

Проаналізувавши діаграму (рис. 2.9.) ми можемо відмітити, що рівень сформованості всіх компонентів: аксіологічного, когнітивного, емоційно-вольового та поведінкового значно підвищились після використання розроблених методичних рекомендацій, а кількість дітей із початковим рівнем сформованості всіх компонентів дорівнює нулю.

Висновки до другого розділу

Визначивши фактичний рівень сформованості почуття любові до рідного міста у дітей середнього та старшого дошкільного віку було застосовано розроблені методичні рекомендації під час проведення формувального етапу експерименту. Вони дали високий результат у розвитку аксіологічного, когнітивного, емоційно-вольового та поведінкового компонентів сформованості почуття любові до рідного міста Батурин у дошкільників.

Порівнявши рівні сформованості компоненти рівнів сформованості почуття любові до рідного міста Батурин на констатувальному і контрольному етапах експерименту отримали такі результати: високий рівень виріс з 8% до 25%, достатній з 34,1% до 48,9%, середній знизився з 46,6% до 26,2%, а початковий з 11,4 % до 0%. Це підтверджено та зображено у діаграмах та таблицях.

Отже, наведені методичні рекомендації можуть бути застосовані педагогом у роботі з дітьми дошкільного віку щодо виховання любові до рідного міста.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного педагогічного експерименту та базуючись на категоріальному аналізі наукових джерел обраної проблематики з'ясовано наступне: проблема формування у дітей дошкільного віку любові до рідного міста є значущою та доволі широкою, адже включає в себе розвиток почуття любові до природи, історичного минулого, видатних постатей міста, які зробили свій вклад в його розвиток, формування у дошкільників вміння помічати прекрасне у найближчому природному середовищі.

Під час аналізу наукової, методичної та психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження ми уточнили поняття «любов до рідного міста», з'ясували, що відповідне почуття складається із захоплення природою рідного краю, цікавістю до історичної спадщини та сучасного життя міста.

Було розроблено методичні рекомендації по вихованню у дітей дошкільного віку любові до природи та історичної спадщини рідного міста Батурин, які застосовувалися під час формувального етапу експерименту. Після цього було проведено контрольний етап експерименту, який показав високий рівень результативності застосовуваних методичних рекомендацій, що подано у таблицях та діаграмах.

Нами було проведено експериментальну перевірку рівня сформованості у дітей дошкільного віку почуття любові до рідного краю на констатувальному етапі експерименту, визначено рівні сформованості компонентів та показників у дітей дошкільного віку почуття любові до рідного міста Батурин. У результаті експериментального дослідження усереднені значення аксіологічного, когнітивного, поведінкового та емоційно-вольового компонентів сформованості почуття любові до рідного міста Батурин змінилися таким чином: високий рівень збільшився на 17 %, достатній – на 14,8 %, середній зменшився на 20,4 %, а

початковий – на 11,4 %. Результати експерименту висвітлені у таблицях та на діаграмах.

З вищеперерахованого можна зробити висновки, що вдало підібрані методи, засоби та форми роботи з дітьми дошкільного віку щодо виховання любові до рідної землі, їх систематичне застосування, підкріплення інтересу дітей до пізнання рідного міста емоційною складовою поведінки самого вихователя дають відмінний результат у роботі педагога по вихованню у дітей дошкільного віку любові до рідного міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В., Кононко О. Л. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років. Київ, 2019. 488 с.
2. Алешина Н. В. Партийотическое воспитание дошкольников: методическое пособие. Москва, 2005. 256 с.
3. Андрієтті О. О., Голубович О. П., Долинна О. П., Дяченко Т. В., Ільченко Т. С., Іванова Г. Є., Лисенко Г. М., Панасюк Т. В., Петрова Г. В., Піроженко Т. О., Романко Н. М., Случинська Н. А., Трикоз Н. І. Впевнений старт. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку. Тернопіль, 2013. 104 с.
4. Архив К. Д. Ушинского: в 4 т. Москва: Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1961. Т. 3. 536 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості: Підручник. Київ, 2008. 848 с.
6. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник. Київ, 1998. 204 с.
7. Беленька Г. В., Половіна О. А. Дошкільнятам про світ природи. Діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік): Навчально-методичний посібник. Київ, 2018. 128 с.
8. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсін В. Р. Українське дошкілля. Програма розвитку дитини дошкільного віку. Тернопіль, 2012. 264 с.
9. Богдан Т. М., Гайдай А. П. Виховання у дітей дошкільного віку любові до природи рідного міста Батурина. *Молодий вчений*. 2021. № 6. С. 10–15.
10. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: Підручник для ВНЗ. Київ, 2008. 403 с.
11. Бондаренко. Т. М. Экологические занятия с детьми 5-6 лет: практическое пособие для воспитателей и методистов ДОУ. Воронеж, 2002. 159 с.

12. Бузун О. В. Батурин часів гетьманування К.Г. Розумовського. *Сіверянський літопис*. 1998. № 5. С. 27.
13. Бурова А. Організація ігрової діяльності в дошкільному закладі. *Дошкільне виховання*. 2007. № 10. С.8–13.
14. Ващенко Г. Г. Енциклопедія українознавства: Словникова частина: у 11 т. Львів: Молоде життя, 1993. 400 с.
15. Ващенко Г. Г. Праці з педагогіки та психології: у 4 т. Київ: Школяр, 2000. Т. 4. 416 с.
16. Волкова Н. П. Педагогіка: Навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене, доповнене. Київ, 2007. 617 с.
17. Волкова Н. П. Педагогіка: Навчальний посібник. Київ, 2012. 615 с.
18. Волкова Н. П. Педагогіка: Підручник. Київ, 2002. 575 с.
19. Газіна І.О. Формування в дошкільників першооснов національної самосвідомості. *Педагогіка*. 2005. № 1. С. 8–10.
20. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Вінниця, 2008. 278 с.
21. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376 с.
22. Дроб'язко Н. В., Реброва Н. Б., Карпенко Ю. О., Графін Н. В., Дарашева Т. Г. Дивосвіт історії і природи Батурина. Чернігів, 2004. 84 с.
23. Закон України «Про дошкільну освіту» № 2628-III від 11.07.2001. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#top> (дата звернення: 11.09.2021)
24. Калуська Л. В. Соняшник. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль, 2014. 144 с.
25. Каплуновська О. М., Кичата І. І., Палецт Ю. М. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль, 2016. 72 с.
26. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: Навчальний посібник.

Київ, 2005. 180 с.

27. Кисельова Н. Виховувати патріотів. *Дошкільне виховання*. 2001. № 3. С. 27–28.
28. Кондрашова Л. В., Пермяков О. А. Педагогіка в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник. Київ, 2006. 252 с.
29. Костянтинова О., Абба П. Виховуємо патріотів. *Вихователь методист дошкільного закладу*. 2012. № 10. С. 11–24
30. Котова В. Рідне місто знати і любити. *Дошкільне виховання*. 2006. № 1. С. 12–13.
31. Лебеденко, Н. Дітям про сім'ю-родину: Українознавство. Моральне виховання. *Палітра педагога*. 2009. –№ 4. С. 8–14.
32. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дошкільників. Київ, 1993. 160 с.
33. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського довкілля: Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2002. 208 с.
34. Лобовик І. В. Батуринський шлях: Вірші, драматична поема. Київ, 2004. 80 с.
35. Макаренко А. Виховання громадянина. Москва, 1988. 308 с.
36. Максимюк С. П. Педагогіка: Навчальний посібник. Київ, 2005. 667 с.
37. Огнев'юк В. О., Беленька Г. В., Половіна О. А., Богініч О. Л. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина». Київ, 2016. 204 с.
38. Онацький Є. Українська Мала Енциклопедія: у 16 т. Буенос-Айрес: Чампіон, 1957. Т. 1. 120 с.
39. Поніманська Т. Дитина і соціум. *Дошкільне виховання*. 2004. № 8. С. 4–6.
40. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Практикум: Навчальний посібник. Київ, 2004. 351 с.
41. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник. Київ,

2006. 456 с.

42. Поніманська Т. І. Моральне виховання дошкільників. Київ, 1993. 111 с.

43. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 №641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національнопатріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах». Наказ Міністерства освіти і науки України № 1038 від 29.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1038729-19#n3> (дата звернення: 24.09.2021)

44. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція: наказ міністерства освіти і науки України від 12 січ. 2021 р. № 33. URL: <https://ru.osvita.ua/doc/files/news/791/79142/nakaz-33-bazovyyu-komponent-doshkosv.pdf> (дата звернення: 21.09.2021)

45. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Наказ міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021. URL: <https://ru.osvita.ua/doc/files/news/791/79142/nakaz-33-bazovyyu-komponent-doshkosv.pdf> (дата звернення: 12.03.2021)

46. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національнопатріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. Наказ Міністерства освіти і науки України № 641 від 16.06.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення: 24.09.2021)

47. Про концепцію екологічної освіти в Україні № 13/6-19 від 20.12.2001 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text> (дата звернення: 24.09.2021)
48. Русова С. З маловідомого і невідомого: у 3 т. Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. Т. 1. 456 с.
49. Русова С. Нові методи дошкільного виховання. Прага, 1927. 111 с.
50. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн. Київ: Либідь, 1997. Кн.1. 272 с.
51. Русова С. Теорія і практика дошкільного виховання. Прага, 1924. 123 с.
52. Саєнко Н. Природні умови Батурина. Ґрунти і ліси. Гідрографія. *Газета Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця»*. 2021. № 2. С. 2–3.
53. Саєнко Н. Природні умови Батурина. Ландшафт. *Газета Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця»*. 2021. № 1. С. 4.
54. Сидоренко В. К., Дмитренко П. В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для вищих пед. закладів освіти. Київ, 2000. 259 с.
55. Словник української мови: в 11 т. Київ: Наукова думка, 1973. Т. 4. 840 с.
56. Сухомлинська О. В. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. *Дошкільне виховання*. 2003. № 2. С. 3–8.
57. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. Київ: Рад. шк., 1976. Т. 1. 653 с.
58. Універсальний словник-енциклопедія: у 4 т. Львів: ТЕКА, 2006. Т. 4.

1432 с.

59. Ушинский К. Д. Собрание сочинений: в 11 т. Москва: Изд-во Акад. пед.

наук РСФСР, 1952. Т. 11. 728 с.

60. Цапенко М. П. По равнинам Десны и Сейма. Москва, 1967. 131 с.

61. Чарівний парк. Вірш Надії Красоткіної. URL:

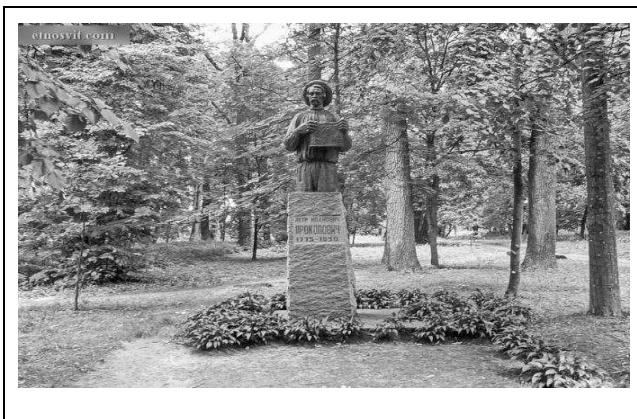
<https://krasotkina.com/вірші/Чарівний%20парк.html> (дата звернення: 28.10.2021)

**АВТОРСЬКА АНКЕТА ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
«ВИЯВЛЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО МІСТА БАТУРИН»**

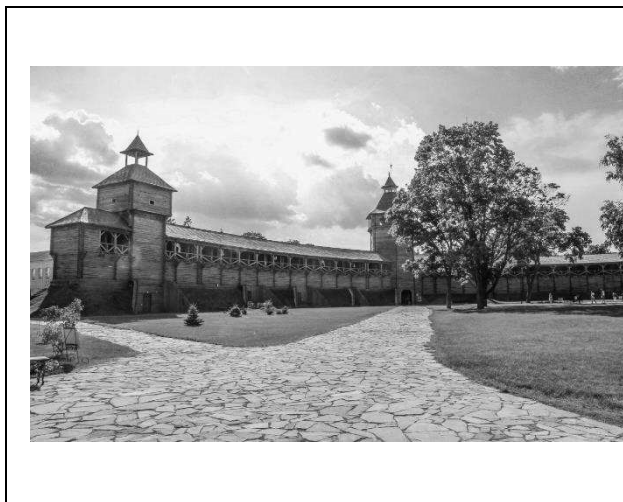
1. Як називається місто, в якому ми живемо?
2. Яку назву має річка, що протікає містом?
3. Чи ходиш ти з дорослими на річку влітку?
4. Чи часто ти буваєш з батьками в лісах за околицями Батурина?
5. Чи відвідував ти з батьками музеї та парки Батурина?
6. Яких квітів найбільше на території Палацу Кирила Розумовського?
 8. Яке дерево у Кочубеївському парку є символом кохання Мотрі Кочубей та Івана Мазепи?
 9. На якій з цих ілюстрацій зображений Кочубеївський парк?

10. Пам'ятник кому зображений на цій ілюстрації та де він знаходиться?

11. На території якого з двох музейних комплексів міста Батурин є найбільше насадження рослини-символа України – калини? (вибери одне зображення та скажи назву)

12. Де проростає найбільше Ялиці звичайної та Чистотілу лікарського? (вибери одне зображення та скажи назву)

13. Який музейний комплекс в Батурині тобі подобається більше всього та чому?

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ КУТОЧКІВ У ГРУПАХ ЗДО

Національний куточок у групі має бути розташований у світлому, зручному для огляду місці, бути візуально відокремленим від ігрових центрів. Експозиція національного куточка в групі не повинна бути перенавантаженою та застиглою, вона має змінюватися, поповнюватися. Важливим критерієм національного куточка є його естетичне оформлення.

Крім предметів, виробів національного мистецтва, що подані в пам'ятках нижче, в експозицію можна включати вироби, які виготовляли та використовували в народі відповідно до обрядових циклів (осіннього, зимового, весняного, літнього). Наприклад:

- осінній цикл: свято врожаю – кошик із фруктами, овочами;
- зимовий цикл: Різдвяні свята – «зірка» з дерев'яної обичайки (обід сита, решета, бубна тощо) і тоненьких дощечок – семи шалівок, декорована кольоровим папером, стрічками; на стіл кладуть сіно, зерно, сніп-дідух (пропоновані рекомендації визначені у матеріалах А. Богуш).
- весняний цикл «Свято першого жайворонка» – фігурки випечених із солоного тіста жайворонків та голубів; «Вербна неділя» – вербові гілочки, прикрашені квітами, стрічками тощо.

У національному куточку можна ставити букет з квітами (мак, чорнобривці, ромашки, барвінок, півонія, жоржина, ковила тощо).

Зміни в експозиції національного куточка можуть бути пов'язані із пізнавальною темою тижня з народознавства.

Наприклад:

Тема «Українська хата» – макет української хати; «Птахи-символи» – лелека-іграшка; «Криниця – оберіг українського народу» – макет криниці.

«Український віночок», «Український одяг» – зразки віночків зі стрічками. Важливо зазначити, що віночки дівчата зберігали у скрині, не носили їх щодня, а вдягали на свята, тому бажано, щоб і в куточку його викладали або вивішували лише у святкові дні, а також протягом тематичного тижня ознайомлення дітей з національним одягом.

Також предмети експозиції можуть змінюватися залежно від тематики занять з образотворчого мистецтва. У старшій групі доцільно виділяти регіональні особливості народного одягу, мистецтва, знайомити з народними умільцями свого регіону.

Педагогам треба чітко розуміти, які посібники, матеріали зберігаються у шафах вихователя, який дидактичний матеріал необхідний для проведення занять, бесід тощо, а які вироби та посібники є експонатами національного куточка.

Важливо зазначити, що коли відбуваються зміни в експозиції національного куточка, то на це обов'язково треба звертати увагу дітей. Вихователеві необхідно обговорити ці зміни з дітьми, пояснити, з чим вони пов'язані, детальніше розглянути нові предмети тощо. Такі спостереження та бесіди щодо змін в експозиції обов'язково плануються вихователем заздалегідь і фіксуються у перспективному та прописуються в календарному планах.

КОНСПЕКТ ІНТЕГРОВАНОГО ЗАНЯТТЯ «БУДУЄМО ЕКОЛОГІЧНЕ МІСТО»

Мета: сформувати у дітей природознавчі знання про фактори навколишнього середовища, необхідних для життя на Землі; уточнювати і розширювати знання про воду, її ролі в житті людини і всіх живих істот, в необхідності економного та дбайливого ставлення до неї; вчити дітей прогнозувати наслідки своїх дій, виявляти прагнення до спільної творчої діяльності (створювати колаж місцевості з готових форм), розвивати просторове мислення, і сприйняття, здатності орієнтуватися на аркуші; сприяти розвитку мовлення дітей, вмінню робити висновки, використовувати в мові складнопідрядні речення; активізувати словник дітей назвами дерев, тварин, птахів, квітів, тощо. Формувати навички дослідницької діяльності; розвивати пізнавальний інтерес в процесі експериментування, логічне мислення, розвивати допитливість, екологічну культуру. Виховувати гуманне ставлення до природи, бажання допомагати іншим.

Матеріали: телевізор; фільм «Звернення Маленького принца» ; панно і предметні картинки до нього (тварини, дерева, будинки та ін.) ; фотокартки з зображенням різних куточків Землі; плакат «Кому потрібна вода» ; фломастер; глобус; матеріал і устаткування для дослідів (стаканчики, морська сіль, ложки, сито, відра, вода, лід) ; мультфільм «Як люди не бережуть воду» ; картинки для гри подяка.

Хід заняття:

1. Сюрпризний момент: «Приліт Маленького Принца»

Вихователь: Діти! Сьогодні мені на пошту прийшло повідомлення, давайте разом подивимось від кого. (Перегляд відео-звернення)

Маленький Принц: Доброго дня, діти! Я – Маленький Принц, прилетів до вас з далекої-далекої планети. Я давно спостерігав за життям на Землі і багато про вас знаю. У мене є заповітна мрія – я хочу побудувати на вашій планеті чудове місто, яке буде найкрасивішим, найчистішим, найвеселішим на Землі! Вам подобається моя ідея? Але я зрозумів, що без вас – землян, мені не впоратися, адже потрібні кмітливі помічники, які добре знають закони природи Землі і допоможуть мені все зробити вірно. Ви згодні допомогти мені в цій справі?

2. Робота з фотографіями із зображенням різних куточків Землі.

Маленький Принц: В першу чергу потрібно обрати територію для нашого міста. Доки я летів навколо Землі, я зробив фотографії деяких місць. Давайте подивимося разом і вирішимо, де почнемо будівництво. (Показує дітям фотографії, пропонуючи те чи інше місце, а діти пояснюють, чому воно не підходить для міста)

- близько вулкана – навколо сильно забруднене повітря, поганий ґрунт, під час виверження вулкан небезпечний для всього живого, немає рослинності;

- океан-немає ґрунту, а в воді ми не зможемо жити, тому що там немає кисню, немає умов для життя людей;

- пустеля – дуже спекотно, немає достатньої кількості води, поганий ґрунт; - сніжна пустеля – дуже холодно, мало світла, ґрунт замерзлий, немає рослин.

Вихователь: Діти, а що потрібно для життя?

(відповіді дітей)

Маленький Принц: Подивіться, може це місце вам сподобається? (Фотографія, де є сонце, блакитне небо, річка, поле, деякі рослини, світло. Діти розглядають і роблять висновок, що це місце підходить для будівництва міста – тут є всі умови для життя)

3. Робота з панно.

Вихователь: Давайте спочатку посадимо на місці майбутнього міста різні рослини. Які рослини вам хотілось б мати в нашому місті?

Діти по черзі вибирають картинки з рослинами, пропонують посадити в місті.

Питання дітям: Навіщо ця рослина нам? Яка від нього користь? Де воно краще буде рости?

(Потрібно для отримання ягід, фруктів, для збагачення повітря киснем, для проживання птахів, для краси, щоб було місце для прогулянок) *Далі діти добирають тварин, птахів, комах.*

Маленький Принц: А де ж будемо жити ми?

Вихователь: А наші діти вже придумали, які будинки можна побудувати у цьому місті, подивися.

Діти демонструють свої малюнки будинків, пояснюють, з чого вони побудовані, прикріплюють до панно.

Вихователь: Здорово! Справжній місто вийшло – з вулицями, будинками. А назв-то у наших вулиць немає. Давайте швидше їм назви! (Діти вигадують назви вулиць).

Маленький Принц: А які машини будуть їздити по нашому місту? Я не хочу, щоб тут їздили машини, автобуси які працюють на бензині з їх вихлопними газами! Всю красу загублять!

Діти: Тут будуть їздити машини, що працюють від електрики.

Маленький Принц: А де ж ми будемо брати електрику? (Сонячні батареї, вітряні генератори).

А яке ім'я ми дамо нашому місту? (Екомісто).

Вихователь: Ну, ось і готово! Наше місто побудовано, у ньому вже можна жити. Мешканці будуть берегти, і любити своє місто! А ми можемо трохи відпочити.

4. Фізкультхвилинка.

Вихователь: У відділ інформації надійшла скарга. (Дивляться мультфільм «Як люди не бережуть воду»). Краплі скаржаться, що люди в світі не бережуть воду. Спробуємо і ми розібратися: чи потрібно берегти воду?

- Скільки на Землі води? (Розглядають на глобусі) Де можна зустріти воду?

(Річки, моря, озера...). А для чого потрібна вода?

Розглядаємо ілюстрації і відзначаємо стрілками, як використовується вода.

Вихователь: Води багато, так в чому ж проблема? Не вся вода придатна для пиття. Чи можна пити з калюжі? З болота? З моря? Чому? Проведемо досвід: в склянці розчиняємо морську сіль, пробуємо.

- Яка вода? Що можна робити такою водою? Чи придатна вона для вживання?

- Чистої води з джерела, криниці, тієї що тече в крані в наших будинках, дуже мало. Пам'ятайте це! Тому, воду потрібно берегти і економити! Я пропоную зробити спеціальні знаки для мешканців Екоміста, і розповісти їм, як поводитися з водою.

Маленький Принц: Діти, мешканці нашого нового міста будуть дбайливо ставитися до води, тому що вміють бути вдячними природі за все, що вона дає.

Вихователь: Діти пропоную і нам навчитися бути вдячними.

5. Гра «Подяка» (за зразком вихователя)

- Я дякую воді за те що вона дає нам можливість жити.

(Повітря, сонце, дерева, квіти, птахи,...)

Маленький Принц: Дякую вам, діти! Я радий, що у нас вийшло таке и та мешканців нового міста я передаю вам лист подяки і знаки «Юних екологів»

6. Підсумок заняття.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАКАЗ**16.06.2015 № 641****Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національнопатріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах**

{Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 1038 від 29.07.2019}

Відповідно до рішень Колегії Міністерства освіти і науки України від 26.03.2015 протокол № 3/5-2 "Про Концепцію національно-патріотичного виховання дітей і молоді" та від 28.05.2015 протокол № 5/5-2 "Про Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді"

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Концепцію національно-патріотичного виховання дітей і молоді, що додається.
2. Затвердити Заходи щодо реалізації Концепції національнопатріотичного виховання дітей і молоді, що додаються.
3. Затвердити методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах, що додаються.
4. Управлінню зв'язків з громадськістю та забезпечення діяльності Міністра (патронатній службі) (Загоруйко Ю.А.), департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Кононенко Ю.Г.), забезпечити оприлюднення Концепції, Заходів та методичних рекомендацій на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України.

5. Управлінням (департаментам) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій, підприємствам, установам та організаціям, які віднесені до сфери управління Міністерства, визначені відповідальними виконавцями Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді забезпечити необхідні умови щодо реалізації Заходів.

6. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

КОНЦЕПЦІЯ національно-патріотичного виховання в системі освіти України

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку на планеті. У сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз і водночас великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд з забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське та євроатлантичне співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокомпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави.

Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загальновиховного простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери.

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, зокрема, від княжої доби, українських козаків, Українських Січових Стрільців, армій Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки, учасників антибільшовицьких селянських повстань, загонів Карпатської Січі, Української повстанської армії, українців-повстанців у сталінських концтаборах, учасників дисидентського руху. Також національно-патріотичне виховання має здійснюватися на прикладах мужності та героїзму учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013 - 2014 років, Героїв Небесної Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією.

Важливим завданням є розгляд порівняльно-історичних відомостей про переривання державності в інших європейських країнах, які сьогодні представлені потужними європейськими націями. Спеціального розгляду потребують історичні обставини, що призводять до переривання державницької традиції. На особливу увагу заслуговує формування української політичної культури в часи Речі Посполитої та Австро-Угорщини, нове осмислення ролі Кримського Ханату як держави кримськотатарського народу, включно з тривалим воєнним протистоянням і плідною військовою та культурною співпрацею.

Разом із тим національно-патріотичне виховання не повинно прищеплювати ідеї культурного імперіалізму, тобто способу споглядання світу лише очима власної культури. Ця Концепція виходить з ідеї об'єднання різних народів, національних та етнічних груп, які проживають на території України, довкола ідеї української державності, українського громадянства, що виступають загальними надбаннями, забезпечують їхній всебічний соціальний та культурний розвиток. Українська держава заперечує будь-які форми дискримінації, підтримуючи всі мови і культури, що зазнали такої дискримінації в часи колоніальної залежності України.

На жаль, до сьогодні українська освіта не мала переконливої і позитивної традиції, досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді, у попередні часи боялися взагалі терміна "національний", а "патріотичне виховання" сприймали винятково в етнонародному або неорадянському вимірі.

На сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності та потрапляння у сферу впливу іншої держави, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді - формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);

- участь у громадсько-політичному житті країни;
- повага до прав людини;
- верховенство права;
- толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- рівність всіх перед законом;
- готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

Відтак, враховуючи всі обставини, виникає потреба в актуалізації концепції, яка б визначала нову стратегію цілеспрямованого і ефективного процесу виховання суб'єкта громадянського суспільства - громадянина-патріота України.

1. Мета та завдання національно-патріотичного виховання в системі освіти України

Національно-патріотичне виховання дітей та молоді - це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадських об'єднань та благодійних організацій, сім'ї, закладів освіти, інших інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

Метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Воно сприяє єднанню українського народу, зміцненню

соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Складовою частиною патріотичного виховання, а в часи воєнної загрози - пріоритетною, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту України, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання має проводитися комплексно, спільними зусиллями органів державної влади та місцевого самоврядування, а також закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, Збройних Сил України, інших силових структур.

Системна організація військово-патріотичного виховання має бути спрямована на підготовку до оволодіння початковою військовою підготовкою, військовими професіями, формування психологічної та фізичної готовності до служби в Збройних Силах, задоволення потреби підростаючого покоління у постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту України.

Мета національно-патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, а звідси - культивування ставлення до військовослужбовця як до захисника України, героя;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;

- сприяння набуттю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;

- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;

культивування найкращих рис української ментальності - працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;

- формування мовленнєвої культури;

- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

2. Принципи національно-патріотичного виховання

Національно-патріотичне виховання спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, такі як дитиноцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей. Водночас національно-патріотичне виховання має власні принципи, що відображають його специфіку. Серед них:

- принцип національної спрямованості, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, українського народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися належністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави;

- принцип самоактивності й саморегуляції забезпечує розвиток у вихованця суб'єктних характеристик; формує здатність до критичності й

самокритичності, до прийняття самостійних рішень; виробляє громадянську позицію особистості, почуття відповідальності за її реалізацію в діях та вчинках;

- принцип полікультурності передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, створення для цього необхідних передумов: формування відкритості, толерантного ставлення до відмінних ідей, цінностей, культури, мистецтва, вірувань інших народів; здатності диференціювати спільне і відмінне в різних культурах, спроможності сприймати українську культуру як невід'ємну складову культури загальнолюдської;

- принцип соціальної відповідності зумовлює потребу узгодження змісту і методів національно-патріотичного виховання з реальною соціальною ситуацією, в якій організовується виховний процес, і має на меті виховання в дітей і молоді готовності до захисту України та ефективного розв'язання життєвих проблем;

- принцип історичної і соціальної пам'яті спрямований на збереження духовно-моральної і культурно-історичної спадщини українців та відтворює її у реконструйованих і осучаснених формах і методах діяльності;

- принцип міжпоколінної наступності, який зберігає для нащадків зразки української культури, етнокультури народів, що живуть в Україні.

3. Шляхи реалізації національно-патріотичного виховання в системі освіти України

3.1. Удосконалення нормативно-правової бази патріотичного виховання:

- підготовка нормативно-правових документів з питань національнопатріотичного виховання в системі освіти України, внесення відповідних змін до законодавства;

- розроблення державних і громадських заходів з інформаційної безпеки, спрямованих на запобігання негативним наслідкам впливу інформаційної війни, та розвиток критичного мислення;

- розроблення порядку державного фінансування заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання;

- підготовка комплексної програми військово-патріотичного виховання та нормативно-методичного забезпечення її реалізації з метою виховання здорового підростаючого покоління, готового захищати національні інтереси та територіальну цілісність України;

- вироблення науково-теоретичних і методичних засад патріотичного виховання молоді: включення проблематики патріотичного виховання молоді до дослідницьких програм та планів наукових установ і закладів освіти (через історію можна показати, як державність поновлювали інші народи; через зарубіжну літературу показати, як ці народи утверджували свою ідентичність; через дисципліни природничо-наукового циклу розкрити здобутки українців у науці і техніці, якими слід пишатися тощо). Тільки цілісна і системна картина гарантуватиме досягнення мети Концепції;

вивчення потреб молоді, зокрема шляхом проведення соціологічних досліджень;

- забезпечення активної участі сім'ї та родини в розвитку фізичного і морального здорової, патріотично налаштованої зростаючої особистості.

3.2. Діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання:

- проведення заходів, спрямованих на реалізацію патріотичного виховання в закладах системи освіти, культури, спорту;

- підтримка та сприяння волонтерським проектам, іншій громадській діяльності та самоорганізації українських громадян, спрямованій на заохочення молоді до благодійних соціальних, інтелектуальних та творчих ініціатив і проектів на благо України;

- створення умов для популяризації найкращих здобутків національної культурної і духовної спадщини, героїчного минулого і сучасного українського народу, підтримки професійної й самодіяльної творчості;

- активне залучення до патріотичного виховання дітей та молоді учасників бойових дій на Сході України, членів сімей Героїв Небесної Сотні,

учасників антитерористичної операції, операції об'єднаних сил та їхніх сімей, діячів сучасної культури, мистецтва, науки, спорту, які виявляють активну громадянську і патріотичну позицію;

- залучення молоді до участі у збереженні і підтримці єдності українського суспільства, у громадському русі задля громадянського миру і злагоди;

- сприяння спортивній і фізичній підготовці, спрямованій на утвердження здорового способу життя громадян з урахуванням принципів національнопатріотичного виховання;

- налагодження співпраці з військовими формуваннями України як мотивація готовності до вибору військових професій;

- сприяння роботі клубів за місцем проживання, закладів позашкільної освіти, центрів національно-патріотичного виховання, інших громадських об'єднань та благодійних організацій, які здійснюють патріотичне виховання молоді;

- утворення міжшкільних ресурсних центрів, що забезпечуватимуть викладання предмета "Захист Вітчизни";

- удосконалення підготовки та перепідготовки кадрів, які займаються питаннями національно-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти, культури, спорту.

3.3. Співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянським суспільством

- активне залучення до національно-патріотичного виховання громадських об'єднань та благодійних організацій, використання їхнього досвіду, потенціалу, методів роботи у вихованні патріотів України;

- організаційна та фінансова підтримка на конкурсній основі програм, проектів громадських організацій, спрямованих на національно-патріотичне виховання;

- долучення батьківської громадськості до популяризації найкращого досвіду національно-патріотичного виховання;
- посилення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади стосовно національно-патріотичного виховання.

3.4. Інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання:

- організація у теле-, радіопрограмах, Інтернет-ресурсах та у друкованій пресі постійно діючих рубрик, що популяризують українську історію, боротьбу українського народу за незалежність, мову та культуру, досвід роботи з національно-патріотичного виховання різних соціальних інституцій; підтримка україномовних молодіжних засобів масової інформації;
- запобігання пропаганді в засобах масової інформації культу насильства, жорстокості і бездуховності, поширення порнографії та інших матеріалів, що суперечать загальнолюдським та національним духовним цінностям, заперечують суверенність Української держави;
 - виробництво кіно - і відеофільмів, підтримка видання науково-популярної, наукової, художньої літератури національно-патріотичного спрямування;
- підготовка інформаційної та науково-популярної літератури для батьків з питань патріотичного виховання дітей та молоді у сім'ї; висвітлення в засобах масової інформації найкращого досвіду родинного виховання;
- здійснення заходів щодо розширення фактографічної бази історичних подій, публікація розсекречених архівних документів, видання історичної науково-популярної літератури, довідкових матеріалів про здобутки України за роки незалежності, книг патріотичної спрямованості.

Процес патріотичного виховання дітей і молоді повинен мати випереджувальний характер, відповідати віковим і сенситивним періодам розвитку дитини та особистісним характеристикам.

4. Впровадження національно-патріотичного виховання

Національно-патріотичне виховання в системі освіти впроваджується шляхом реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання, затвердженої Указом Президента України від 18 травня 2019 року № 286/2019 (далі - Стратегія), плану дій щодо реалізації Стратегії, державних цільових програм з питань з національно-патріотичного виховання (або програм, що пов'язані з національно-патріотичним вихованням), обласних, місцевих цільових програм з національно-патріотичного виховання (або програм, що пов'язані з національнопатріотичним вихованням), проведення Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання.

Окремими напрямками реалізації цієї Концепції є:

- створення сприятливих умов, встановлених на законодавчому рівні, для діяльності молодіжних організацій, насамперед для розвитку пластового руху в Україні та Спілки Української Молоді, що відновили свою діяльність в Україні із здобуттям незалежності;
- реалізація положення про Всеукраїнську дитячо-юнацьку військово-патріотичну гру "Сокіл" ("Джура") та плану заходів з його реалізації; впровадження громадянської освіти в Україні у відповідності до Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, інших документів з розвитку громадянської освіти.

5. Очікувані результати

У результаті впровадження системи національно-патріотичного виховання очікується:

- забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті;
- зацікавленість молоді щодо служби у Збройних силах України, готовність до захисту України та виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України з метою становлення її як правової, демократичної, соціальної держави;

- збереження стабільності в суспільстві, соціальному та економічному розвитку країни, зміцнення її обороноздатності та безпеки;
- створення ефективної виховної системи національно-патріотичного виховання молоді;
- консолідація зусиль суспільних інституцій у справі виховання підростаючого покоління.

Необхідною умовою втілення Концепції у практику є широке обговорення її положень і завдань, проведення конференцій, круглих столів, семінарів, що будуть актуалізувати порушені цією Концепцією питання і завдання та спонукатимуть до розроблення конкретних заходів з їх реалізації.

6. Індикатори ефективності

Індикаторами ефективності національно-патріотичного виховання в системі освіти України, зокрема, є:

- збільшення відвідуваності здобувачами освіти закладів, що популяризують культурні та національно-мистецькі традиції Українського народу, а також експозицій музеїв, присвячених національно-визвольній боротьбі за незалежність і територіальну цілісність України;

підвищення серед здобувачів освіти рівня знань про видатних особистостей українського державотворення, визначних українських учених, педагогів, спортсменів, військових, підприємців, провідних діячів культури, мистецтв, а також духовних провідників Українського народу;

- збільшення кількості здобувачів освіти, які пишаються своїм українським походженням, громадянством;

- збільшення кількості здобувачів освіти, які подорожують в інші регіони

України;

- збільшення кількості підготовлених фахівців з національнопатріотичного виховання;

- збільшення кількості проведених зустрічей здобувачів освіти з борцями за незалежність України у ХХ столітті, ветеранами та учасниками антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях;

- збільшення чисельності громадян, готових до виконання обов'язку з захисту незалежності та територіальної цілісності України;

- збільшення кількості громадян, зокрема дітей та молоді, залучених до проектів та заходів з національно-патріотичного виховання місцевого, всеукраїнського та міжнародного рівнів, які відповідають ціннісним орієнтирам та індикаторам ефективності Стратегії.

{Концепція в редакції Наказу Міністерства освіти і науки № 1038 від 29.07.2019}

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра дошкільної освіти

СЕРТИФІКАТ

засвідчує участь

Гайдай Анастасії

Павлівни

у III Міжнародній науково-практичній конференції
«СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ»
21-22 травня 2021 року
(6 академічних годин)

**В. о. декана факультету
дошкільної та спеціальної освіти**

Попиченко С. С.

№3582

Суб'єкт підвищення кваліфікації – ФОП Білик Олена Володимирівна
Номер запису державної реєстрації: 2 064 000 0000 039212

Платформа професійного розвитку ВЕБ-ОСВІТА СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Гайдай Анастасія

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом "вебінар" (дистанційно)
на тему:

"Самосаботаж педагога. Як не відкладати життя на потім?"

та отримав(ла) теоретичні знання і практичні вміння за темою вебінару

Тривалість: 1,5 години

Коновальчук М.В.

Спікер вебінару, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти НУЧК, консультантка в руслі позитивної психотерапії

Білик О.В.

Засновниця Платформи професійного розвитку "ВЕБ-ОСВІТА",
головний редактор Всеукраїнського порталу AneLok

Дата видачі: 20.01.2021

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

IM461527

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Гайдай Анастасія Павлівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Пізнавальна мотивація: метафора в педагогічній діяльності»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та досягнув(ла) результатів навчання,
які зазначені в додатку до сертифікату

О. С. Черниш

Авторка вебінара, психологиня в галузі розвитку
емоційного інтелекту, корекції невротичних розладів,
наслідків психологічної травми та проблем
розвитку особистості, арт-терапевтка.

І. М. Литвиненко

Директор ТОВ «Всеосвіта»

дата видачі

15.06.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

MX418800

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Гайдай Анастасія Павлівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Розвиток емоційного інтелекту дошкільників. Практичні поради»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]
та досягнув(ла) результатів навчання,
які зазначені в додатку до сертифікату

Т. М. Здравчева

Авторка вебінара, дефектологиня, практична психологиня,
вчителька початкових класів. Є засновницею та керівницею
дитячого клубу раннього розвитку дітей в м. Києві.

І. М. Литвиненко
Директор ТОВ «Всеосвіта»

дата видачі
12.01.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

RJ269237

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Гайдай Анастасія Павлівна

пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «вебінар» (дистанційно)

на тему:

«Гра як провідна діяльність на прогулянках з дітьми. Ідеї для ЗДО»

[тривалість: 2 години/0,06 кредиту ЄКТС]

та досягнув(ла) результатів навчання,
які зазначені в додатку до сертифікату

дата видачі
23.03.2021

В. В. Островська

Авторка вебінара, засновниця і власниця
двох дитячих садочків та альтернативної
школи у Боярці

І. М. Литвиненко

Директор ТОВ «Всеосвіта»

Сертифікат розроблено відповідно до п. 15 постанови КМУ
від 21 серпня 2019 р. № 800 (із змінами і доповненнями, внесеними
постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua

XD232075

Суб'єкт підвищення кваліфікації ТОВ «Всеосвіта» (ЄДРПОУ 41526967)

СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що

Гайдай Анастасія Павлівна

узяв(ла) участь у Всеукраїнській науково-практичній
онлайн-конференції на тему:

**«Освітній практикум:
безбар'єрне освітнє
середовище для дітей
з особливими освітніми потребами»**

та пройшов(ла) підвищення кваліфікації за видом «конференція» (дистанційно)

тривалість: 10 (десять) годин/0,3 кредиту ЄКТС

та отримав(ла) практичні і теоретичні знання та навички
згідно з програмою конференції

м. Київ, Україна
Директор ТОВ «Всеосвіта»
І. М. ЛИТВИНЕНКО
10.04.2021

Сертифікат розроблено відповідно до п. 13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800
(із змінами і доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133)

vseosvita.ua